

φυσιολογικούς νόμους. Ἄ θελήσουμε νὰ στενοχωρήσουμε ἀφοῦς τοὺς νόμους, τότες ἡ ζωὴ τοῦ ὀργανισμοῦ ἀφοῦ μαραίνεται καί, ἡ δὲ σδύση, ζεῖ ἀρρωστικά. Καί οἱ καθαρεβουσιάνοι προγονολάτρεις τί ἄλλο κάμανε παρὰ μιὰ προσπάθεια νὰ πνίξουν τὴ ζωὴ, στενοχωρώντας τὴ μὲ λογῆς λογῆς προγονολατρικά σαβανώματα; Ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς θέλησε ὁ Τανταλίδης νὰ τὸ χωρέσῃ στὸ κεφάλι τοὺς πῶς τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας κρίθηκε πολὺ ἐπιπόλαια ἀπὸ τοὺς δασκάλους, γιὰ τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν μπορεῖ νὰ ξεταπτεῖ ἀπὸ κοντοφούσηδες, ἐστῶντας που εἶναι ριζωμένο πολὺ βαθειά, πὶο βαθειά ὑπὸ τὰ ριχὰ σκαψίματα τῶν δασκάλων τῶν Ἑλληνικῶν, ὅταν πασιζοῦνε νὰ ξεθαψοῦν πεθαμένες λέξεις, πεθαμένα τυπικά. Οἱ δασκάλοι, δηλ. οἱ λογιώτατοι, θελήσανε νὰ στῆσουν ἐλόρθα τὰ σκέλη τῶν προγόνων καὶ ντύνοντάς τας μὲ κακοραμένα φράκκα, νὰ φαντάζονε πλαῖ σὲ δάφτα γιὰ τιμημένοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων. Καί τὴ ζωὴ, ὡ λογιώτατοι, τὴ ζωὴ, μ' ὅλα τὰ πλούτια ποὺ ἔχει, τὴ ζωὴ, τὴ ζωὴ δὲν τήνε βλέπετε, δὲν τήνε ζεῖτε; Δίνοντας ὁ Τανταλίδης ἕναν καθαρὸ καὶ λιγύλογο ὄρισμὸ τῆς Γλωσσολογίας, ἀνὰ φερε τέσσερις γενικώτατες ἀλήθειες. Ἡ πρώτη πῶς ὅσο προχωρεῖ καὶ ξετυλίγεται μιὰ γλώσσα τόσο γίνεται πὶο τέλεια, μὲ πὶο τέλειο μηχανισμό, μ' εὐκολώτερη μεταχείριση γιὰ περισσότερη δουλειά. Ἀπὸ τὸ δείχνουν ὅλες οἱ νεώτερες γλώσσες. Ἡ δεύτερη πῶς μιὰ γλώσσα ποὺ ζεῖ ἀλλάζει μέρα μὲ μέρα καὶ ἡ ἀλλαγὴ ἀπὸ φανερώνεται ἑστέρα στοὺς τύπους, στὴ φωνολογία τῆς. Ἡ τρίτη πῶς ἕνας γλωσσικός τύπος, μιὰ καὶ ἄλλαξε στὸ στόμα τοῦ λαοῦ, δὲν ξανάρχεται στὴ ζωὴ. Ἡ τέταρτη πῶς οἱ λαοὶ, γιὰ νὰ σημαδέψουν μιὰ καινούρια ἰδέα, ἢ φτιάχνουν καινούρια λέξη, ταιριάζοντάς τινε μὲ τὸ δικό τους γλωσσικὸ σκῆδιο, ἢ παίρνουν τὴν ἀρχαία, μπορεῖ καὶ ξένη, ἀνάλογη λέξη, χύνοντάς τινε σὲ δικό τους καλούπι, δίνοντάς τῆς ζωὴ. Μὲ πολλὴ προσοχὴ καὶ τέχνη προχώρησε ὁ Τανταλίδης γιὰ νὰ δώσῃ στοὺς ἀκουστάδες του νὰ καταλάβουν τί πράγμα εἶναι τὸ Γλωσσικὸ Αἶσθημα καὶ πῶς ἀπὸ εἶναι ποὺ ὁδηγᾷ τὸ λαὸ στὸ φτιάσιμο ἢ στὸ πλούτισμα τῆς γλώσσας του. Κι ὁ συγγραφέας ποὺ δουλεύει κρατῶντας παραμερίζῃ τὸ γλωσσικὸ αἶσθημα τῆς φυλῆς του, δὲ θὰ νοιώσῃ ποτές του τὸ γλυκὸ φιλὶ τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς, γιὰ τὴν δὲ θὰ εἶναι τίποτις, θὰ εἶναι βέβαια, ὀχτρός. Ὀχτροὶ σταθήκανε οἱ λόγιοι ἐκεῖνοι, που, ὅταν τὸ Ἔθνος ξανάσανε ἀπὸ τὴν

τούρκικη σκλαβιά, φέρανε στὴ Ρωμιόσυνῃ τὴ γλωσσικὴ σκλαβιά. Κι ὅλα τοῦτα μᾶς τὰ φταίει ὁ ἀρρωστικὸς προγονισμός. Γιὰ νὰ δείξῃ ὁ Τανταλίδης πῶς ἡ καθαρίδουσα δὲν εἶναι γλώσσα τῆς καρδίας μας, διάβασε μεταφρασμένο ἀπὸ τὸ Ραγκαβῆ τὸ ἐπεισόδιο τῆς Φραντζέσκας, στὴν «Κόλαση» τοῦ Ντάντε. Ἐνας καθαρεβουσιάνος δὲ βρέθηκε νὰ χεροκροτήσῃ. Παγωνιά. Τὸ ἴδιο κομμάτι τὸ διάβασε μεταφρασμένο ἀπὸ τὸ Ζουρρέ. Ὅλες οἱ κυρίες συγκινηθήκανε ἀκούγοντάς το, καὶ ὅλοι—ἑξήκωρα δυὸ ἢ τρεῖς—τὸ χεροκροτήσανε στὸ τέλος. Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ μερικά ποιήματα τοῦ Κρυσταλλῆ, τοῦ Ἑρμοῦ, τοῦ Παλαμά κ. ἄ. Κατόπιν διάβασε ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴν Ἀγάπη τοῦ Ταξιδοῦ. Ὅλοι τάφτια τους τέσσερα. Πολλοὶ συνεπαρθήκανε. Τὰ χεροκροτήματα βροχή.

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἡ Ἀλήθεια νίκησε τὸ Ψέμα. Κι ὁ Τανταλίδης τραβῆξε ἴσια, παλληκαρίσια, μὰ καὶ γνωστικά, γιὰ νὰ πῇ στὸ τέλος πῶς δὲν πρέπει νὰ μᾶς λογαριάζουνε γιὰ προδότες καὶ γι' ἀντεθνικούς. Ἐμεῖς τὴν πονοῦμε τὴν Πατρίδα, τὸ ἀγαποῦμε τὸ Ἔθνος, γιὰ τὴν εἰμαστε σπλάχνα του, γιὰ τὴν μιλοῦμε ρωμαίικα. Ἀπὸ τὸ νὰ θέλῃ νὰ πῇ. Κι ἡ δὲν τὸ εἶπε, πολλοὶ τὸ νοιώσανε.

Λυποῦμαι, «Νουμά» μου, ποὺ ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ σοὺ γράφω δὲν τᾶχω πρόχερα στὸ κεφάλι μου τὰ ἴσα εἶπε ὁ Τανταλίδης. Μπορεῖ, μάλιστα, ἀπὸ τὰ λίγα ποὺ θυμοῦμαι, καὶ ποὺ προφταίνω νὰ σοὺ γράψω στὸ λίγο καιρὸ ποὺ μοὺ περισσεύει ἀπὸ τὴ δουλειά μου, νὰ μὴ σοὺ τὰ γράψω καὶ πολὺ περισσότερα. Σ' ἀπὸ σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ συμπαθήσης, γιὰ τὴν φταίει καὶ ὁ Τανταλίδης λιγάκι. Φταίει, γιὰ τὴν δὲν ἔκαμε τὴν ἐμιλία του σὲ ἀγνή δημοτικὴ, ἐστῶντας ποὺ εἶχε νὰ κάμῃ τὸ πικώτερο μὲ καθαρεβουσιάνους ἀκουστάδες. Κ' ἔπρεπε νὰ τοὺς μιλήσῃ σὲ μιστὴ γλώσσα, καθὼς μοὺ εἶπε, γιὰ νὰ μπορέσῃ, μιὰ ποὺ τοῦτοι βρίσκονται σὲ μιὰ γλωσσικὴ παραίστησι, νὰ τοὺς χωρέσῃ στὸ νοῦ τους τίς ἀλήθειες ποὺ φέρνουνε ὁλόισα στὸ ρωμαίικο γλωσσικὸ αἶσθημα. Γιὰ νὰ φέρῃ κανεῖς τοὺς παραστρατισμένους στὸν ἴσιο δρόμο, πρέπει νὰ περπατήσῃ μαζί τους καὶ στὸ στραδὸ τὸ δρόμο λιγάκι.

Τὸ βέβαιον εἶναι πῶς ξανακαίνοι κανεῖς, ὅτα βλέπει πῶς μέσα στὴν Πόλιν τὴ δασκλικοκυριμένη γίνεται τόσο γερὴ δουλειά γιὰ τὴν ἰδέα.

Γι' ἀπὸ καὶ γιὰ σοὺ στέλνω τὸ γράμμα μου ἀπὸ τὸ, ξέροντας καλὰ πῶς θὰ σὲ κάμω νὰ χαρῆς. Σὰ

θὲς πέρασε τὸ γράμμα μου στὸ «Νουμά», γιὰ νὰ παρακινήθουνε καὶ ἄλλοι πολεμιστάδες τῆς Ἰδέας ἀλλοῦ νὰ κάμουνε κείνο ποὺ ἔκαμε ὁ Τανταλίδης σὲ μᾶς ἐδῶ. Ἔτσι θὰ προκόψουμε. Τάξοντάς σου πῶς θὰ σοὺ γράφω πάντα γιὰ κάθε πολιτικὸ γλωσσικὸ καβγά

Σὲ φιλῶ

ὁ παλιὸς σου φίλος
ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

Ο ΔΡΟΜΟΣ

Κι ἡ μὲ παθήσεις, βασιλιά.
Βγάινω βαγὶ καὶ δάφνη.
ΣΟΛΩΜΟΣ

Σκοτεινὸς καὶ ἀλυνόουδιστος εἶμαι καὶ ἡλιοφθονήμων καὶ καρτερῶ σε νὰ διαβῆς νὰ μὲ δροσορρατίσεις καὶ καρτερῶ σε νὰ διαβῆς φῶς καὶ ἀνδία νὰ μοὶ δώσεις. Μάρισα ἐσὺ, τῷ λουλουδιῷ γλυκὴ ἀδερφοῦλα, βέρουσι Κάθε Καλοῦ καὶ Ἀερμονικοῦ καὶ Τίμιου καὶ Μεγάλου.

Ἡ μέρα διάβηκε καὶ ἐστὶ δὲ διάβηκες ἀκόμα. Συγώνει ἡ νύχτα—μὲ ἐσὺ τὴ νύχτα μέρα κάνεις καὶ ὅτε διαβῆς χαρὰ σκροπῆς, ζωὴ σκροπῆς, ἐλπίδα, κάθε καλοῦδι τῆς ψυχῆς, κάθε ἀνθὸ τῆς νύκτος.

Ὁ ἀγαπημένος δρόμος σου σὲ καρτερῶ...ὦ, νὰ 'σαι! Πάτα με, βροχολιγερή, πάτα με, ἀλαφροπόδα, τὸ πάτημά σου εἶναι ζωὴ, γιορτὴ τὸ ἡσκιωμά σου. Πάσεις με καὶ ἀνασταίνονται, ἡσκιώνεις με καὶ ζῶω, διαμάντι ἡ πέτρα γίνεται, ὁ δρόμος περὶβόλι, τὴ βαλτονεῖα ἀνθρώπου καὶ οἱ καρδιὲς πτερώνουν. Πατήσια, 15.4.07.

ΙΣΙΟΝΑΣ

Ο ΑΘΑΝΑΤΟΣ ΑΡΡΩΣΤΟΣ

Μιὰ φορὰ κ' εἶναι καιρὸ ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν κοῦρη καὶ τίς πολλὰς κατὰχρησες ἀρρώστιας σοβαρὰ ἡ Ἀθάνατος κ' ἔπεσε στὸ στρώμα. Τὸ μυαλὸ τοῦ σκετείνιασε, τὰ νῆτρα του ἀδυνατήσανε φοβερά, πιάστηκε ἡ γλώσσα του, βρῦνε ἡ ἀκούη του, θαμπώθηκε ἡ ὄραση του, τὸν τρώγανε φριχτοὶ πόνοι, ἀνοίξανε ἀπανου τοῦ βρώμικες πληγὲς γεμάτες ἀπὸ ἔμπυο, τὸ σῶμα του μαράθηκε καὶ ἔπεσε σὰν τὸ ἔλατο, ποὺ τοῦ φαγε τὴ ρίζα τοῦ χρόνου τὸ παρῆκε....

Μυριστήκανε τὴν ἀρρώστια τοῦ ἀθανάτου κατὶ γερωνικά ὄνεια, ὀνομαστοὶ προφασόροι, ξακουσμένοι γιατροὶ καὶ μαζωχτήκανε κοπάδια γύρω στὴν κλίνη, ποὺ τοὺς τραβοῦσε τοῦ μπόλικου παρὰ καὶ τῶν ἐπισήμων θέσεων ἡ μαγεία. Φίλοι καὶ συγγενοὶ ἀπὸ

ΨΥΧΑΡΙΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ *

Ὁ Ἀντρέας ἔχει μόνο ποὺ πρόσχε στὴ δουλειά, μὰ καὶ τὴν ἀγαποῦσε. Ὅσο μάλιστα πὶο προσεχτικός ἔπρεπε νὰ εἶναι, τόσο καὶ τοῦ ἄρεζε παραπάνω. Ἀκολουθοῦσε καὶ πάλε κατὶ περίεργον στὴν ψυχὴ του. Θυμότανε τὴν Ὀλία. Ἡ Ὀλία, σὰν πέθανε, δὲν ἔπαθε τίποτα ποὺ νὰ μοιάζῃ μὲ τὴν ἀρρώστια τῆς Κατινούλας, μόνο ποὺ εἶτανε θανάσιμες καὶ οἱ δυὸ ἀρρώστιας. Νὰ ὅμως ποὺ ὕστερις ἀπὸ τὸ χειρουργημὰ τοῦ Μπ...., λίγο λίγο, γλύτωνε τὸ κορίτσι ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ Χάρου, καὶ πειδῆ ὁ Ἀντρέας δὲ βρέθηκε κοντὰ στὴν Ὀλία τοῦ τὸ μήνα ἐκείνο τὸν καταραμένονε ὅπου κρίθηκε τὸ πάθος τῆς τελειωτικά, ἐπειδὴ τὴν ἀρρώστια τῆς μὲ τὰ μάτια του δὲν τὴν εἶδε, μπορούσε τώρα νὰ πλανιέται μὲ τὸ νοῦ του καὶ νὰ νομίζῃ, πῶς ὁ τι ἔκανε γιὰ τὴν

Κατινούλα, τόκανε συνάμα καὶ γιὰ τὴν Ὀλία, πῶς τὴ γλύτωνε δηλαδὴ καὶ δάφνη. Γιὰ τοῦτο, ἡ φροντίδα του γιὰ τὰ ἐργαλεῖα ἢ τὸ τραπεζάκι του, ἢ τὸ ἀσήμεντη περιποίηση γιὰ τὴν ἀρρώστη, τοῦ φαινότανε πράγματα τόσο καὶ τόσο σημαντικά, τάφωσιωνότανε τόσο καὶ τόσο. Χαρὰ τὸν περικούσανε τὰ καθήκοντα, γιὰ τὴν καθαφτὸ ἀνησυχία δὲν εἶχε καμὴν τώρα καὶ ἔβλεπε μὲ συνείδηση γαληνέμένη, πῶς ἀπὸ τὴν τουλάχιστο τὴν φορὰ τοῦ πετύχαινε τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας. Λοιπὸν ὁ Ἀντρέας, προθυμὸς καὶ γελαστός, μεθοδικὸς καὶ δραστήριος, πρόφτανε τίς χίλιες δουλειὰς ποὺ λές καὶ δίνονταναι καταπάνω σου στὸ Παρίσι, τὸν Ἀντ Δημήτρη, ἄμα γυρίσης ἀπὸ τὴν ἐξοχή. Ἐκείνη μάλιστα τὴ χρονιά, εἶχε κάμποσα τρεξίματα καὶ κάμποσους μπελάδες γιὰ ἕναν ἀνιψιὸ τῆς Ἄννας ἢ πὶο σωστά γιὰ τὸν ἄντρα τῆς Λίτσας, τῆς ἀνιψιάς τῆς, ποὺ ἔβλεπε ἴσια ἴσια καὶ οἱ δυὸ μουσαφίρηδες τὸ καλοκαίρι στὸ Χαμονοκόρφι, προτοῦ πάη στὸ Μπ.... ὁ Ἀντρέας μὲ τὴν Κατινούλα. Ὑπάρλληλος ὁ νέος; Στέφανος Λινάρδος τὸ νομά του, καὶ γιὰ λόγους θρησκευτικοπολιτικούς γυρῆκανε νὰ τὸν πάψουνε ἀπὸ τὴν περσία του. Ἐνεργόυσε ὁ Ἀντρέας καὶ γι' ἀπὸ τὸν καὶ γιὰ κατὶ ἄλλους φίλους του, ἐπειδὴ τὸν ξέρανε βοηθητικὸ καὶ

γενναῖο καὶ κολνούσανε ὅλοι. Διῶρθανε συνάμα καὶ μελέτες ποὺ τοῦ ἀπτελειώσανε μερικοὶ τοῦ μαθητάδες στὶς δικαιοσύνης ἐτοιμάζε τώρα καὶ τὰ μαθηματὰ του γιὰ τὸ χειμῶνα, ποὺ ἀρχίζανε τοῦ Χριστοῦ δουλειὰ καὶ γιὰ τὸν ἐκφύ του στὸ λαμπρὸ τοῦ τὸ ἐργαστήρι, γέμιζε τὸ κεφάλι του καινούριες ἰδέες μὲρ τὴ μέρα. Χρυσοπερνοῦσε.

Χρυσοπερνοῦντας μὲς τὰ βιβλία του καὶ τὴν ἐργασία του, ὁ καὶ Ἀντρέας πρόσμενε ἡσυχὰ τὴν τελικὴ ἀναρρώση τῆς Κατινούλας, δηλαδὴ τὸ κλείσιμο τῆς πληγῆς. Τὰ μικρὰ τῆς τὰ ντέρντια, κατὶ πόνοιν. κάποιαν ἀδυναμία, τὰ πόδινα ὅλα, μὰζι μὲ τὸ γιατρό, στὴν πληγὴ, τᾶφερνε ὅλα ἡ πληγὴ ποὺ δὲ σφαλνοῦσε. Μὰ ἡ Κατινούλα στὴν ὑγεία τῆς καλὰ. Ὁρεῖν ἀξιοῦλον. Βάσταζε ἡ ὄρεῖν ἐκείνη τοῦ Μπ.... ἀλάκαιρο μὴνα στὸ Παρίσι, τὸν Ἀντ Δημήτρη, ἔπεσε λιγάκι τὸ Σποριά, πάει νὰ πῇ πῶς ἔτρωγε ὅπως τρώγανε καὶ οἱ ἄλλοι σπιτί. κάμπους καὶ δίχως ὑπερβολή. Πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, τὴν κατέβαζε ὁ Ἀντρέας, βαστώντας τὴν ἀπὸ τὸ μπρατσό, γιὰ τὴν μόνη τῆς δὲν κατέβαινε ἀκόμη, στὸ πρῶτο πάτωμα, στὴν κρεβατοκάμαρά του, νὰ θαρρῇ τάχα πῶς συγυρίζει καὶ πάλε τὴν κάμαρα τοῦ ἀφέντη, ξεσκουπίζοντας ἕνα δυὸ πρᾶματα καὶ στὸ τρα-

* Ἡ ἀρχὴ τοῦ στοῦ 228 φύλλο.

σανε τον ἄρρωστο στὸν ἔλεο τῶ γιαντρῶνε γιατί χάσανε κάθε ἐλπίδα γιὰ τὴ θεραπεία του. Μερικοὶ νέοι γιατροὶ ἀπ' τὴ γεννιὰ τοῦ ἄρρωστου, ρέγοντας τὴν ἔχτρα καὶ τὸ μῖσος τῶ γερο-τσαρλατάνω συναδέρφω τους ἐφύγανε στ' ἀντικρινὸ βουνό. Κι ἀπ' ἐκεῖ, ζώντες σὲ καθαρὴ κι ἀμόλυντη ἀτμοσφαιρὰ, καρφώσανε τὰ μάτια τους σὲ γαλανοὺς κι ἀπέραντους ὁρίζοντες, πέρα πολὺ μακριὰ στὴ χώρα τῶν ἐφτυχισμένων ἀθανάτῶ που θὰν τοὺς μαρτυροῦσαν τῆς ἀστένειας τὰ βάσανα.

Μνήσκοντας μόνοι μὲ τὸν ἄρρωστο οἱ τρανοὶ μας οἱ προφασόροι, κάνανε συβούλιο καὶ λένε : Γιατί νὰ γιατρέψουμε τὸν ἄρρωστο ; Τί θὰ κερδίσουμε ; τὸ πολὺ πολὺ θὰ μᾶς πλερώσῃ πλουτισιπάρωγα γιὰ τὴ βίζιτα, θὰ μᾶς πῇ ἓνα ἀθάνατο ἐφαριστῶ, ποὺ δὲ γιομίζει κοιλιά—μπορεῖ νὰ μᾶς στῇσι κ' ἓνα ἀδριάντα ὕστερις ἀφοῦ πεθάνουμε. "Οχι ! ὅσο ἔχουμε τὸν ἄρρωστο στὰ χέρια μας πρέπει νὰ φροντίσουμε νὰ τὸνε κάμουμε χειρότερα ποὺ νὰ μὴ μπορέσει νὰ σταθεῖ αἰῶνες στὰ πόδια του τοῦ ἀφαίρουμα κατ' ἀφτόνε τὸν τρόπο τὸ βίος του, τοῦ κλέβουμε τὸ χρῆμα του, φιλάνουμε τὰ παλατάκια μας, σὰ μικροὶ ἄνθρωποι ποὺ εἴμαστε, ἀποθηκίζουμε στίς Τράπεζες τίς χιλιάδες καὶ τὰ ἑκατομμύρια του γιὰ τὰ παιδιὰ μας καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶνε μας. Κι ὅτα δὲν τοῦ ἀπομείνῃ τίποτις, τὸν ἀφίνουμε τὸν ἀθάνατό μας στὴν τύχη του κι ἀρχίζουμε νὰ τραγαλίζουμε μὲ εἰρήνη κ' ἡσυχία κείνα ποὺ τοῦ πήραμε.

Κι ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργο. Τριγυρίζανε τὸν ἄρρωστο οἱ σατανάδες, τὸνε χιλιέβανε, τὸνε κίλα κέβανε, γλείφανε τίς βρώμικες πληγές του, τοῦ θυμίζανε τὰ περασμένα, τοῦ βεβαιώνανε πὺς ἡ ἀρρώστια του εἶναι πολὺ λαφριά καὶ πὺς γλήγορα θὰ γιατρεφτεῖ, φταίνει νὰ μὴ βλέπει τί γίνεται γύρω του καὶ νὰ πάρει τὰ γιατρικά που θὰ τοῦ συστήσουν. Οἱ σατανάδες ἐφίβρανε κατὶ καταχτόνια πιστὰ καὶ γάπια ποὺ τρατάρανε νύχτα μέρα στὸν ἄρρωστο καὶ γιὰ τὰ δ-ποῖα κείνος τοὺς διώρισε σὲ μεγάλες θέσεις καὶ τοὺς ἐπῆρθε νὰ διακονεῖν ὅλη τὴν περιουσίαν του.

Τὰ γιατρικά τοὺς μεθύσανε τὸν ἄρρωστο. Νύχτα καὶ μέρα παραμιλοῦσε, πιστεύει πὺς γιατρέφτηκε ὁλότελα καὶ πὺς ἔγινε ὁ Ἀρχιεὺς Ἀθάνατος. Τὸ δ-νειρο τοῦ παλιοῦ τοῦ μεγαλείου περνοῦσε μπροστὰ ἀπ' τὰ μάτια του τὰ κλειστὰ ὡς ἀν πραγματικότη, μιλοῦσε ἄλλ' ἄντ' ἄλλων σὲ γλώσσα κορακίστικη, ἐσφιγγε τίς γροθιές του, φοβέριζε τὸν κόσμον ποὺ δὲν ὀλεπει—γιατὶ τοῦ δέσκανε οἱ ἀθεόφρονες γιατροὶ του

τὰ μάτια—μὲ τίς σαῖτες του πολέμησε τὰ κανόνια, μὲ τίς ψωροβάρκες του τὰ θωρηχτά !...

Ἀμα ὅμως ἔπαθε ἡ δύναμη τοῦ σατανικοῦ τοῦ πιοτοῦ ἀλλοίμονο ! Ἐκνάπεφε ὁ καημένος ὁ ἀθάνατος στὸ στῶμα κ' αἰστανότανε τὸν ἐαφτό του χειρότερα παρὰ ἄλλοτε. Οἱ πληγές του βρωμούσανε πῖοτερο, ἡ ψώρα ποὺ τὸν ἔτρωγε περισσεβε, τὸ μυαλό του σκοτιζότανε κ' ἔδωζε φωνὲς ἀπελπιστικές. Τοὺς ἔδωχανε τοὺς ἀτιμούς τοὺς γιατροὺς, ζητοῦσε ἄλλους. Παρουσιάζουνταν πάλαι οἱ ἴδιοι μὲ ἄλλες μάσκες. Ἀλλάζανε πάλαι τὰ χρώματα τοῦ σατανικοῦ πιοτοῦ, περισσεβε ἡ μεθυσιτική του δύναμη. Τὰ ἔ-δια κι ἀκόμα χειρότερα. Ἀφτὴ τὴ στιγμή ὁ ἄρρωστος στραβωμένος ἀπ' τὴ δύναμη τοῦ γιατρικοῦ κεί-ται ξαπλωμένος φαρδὺς πλατὺς. Μιά βρῶμα, ποὺ μπορεῖ νὰ θανατώσει κάθε ἄνθρωπο, ξαπλώνεται γύρω του, ἐνῶ ἀφτός ὑπνωτισμένος παραληρεῖ γιὰ περ-σμένα μεγαλεῖα, πετὰ στὴν κορυφὴ τοῦ Σινᾶ, ἀρπά-ζει τὰ Γεροσόλυμα, θρονιάζεται στὴν Πόλιν, κἀκει βουργάρικα κεφάλια, λειτουργά στὴν Ἀγία-Σοφία καὶ γίνεται κύριος ὅλης τῆς γῆς ! Οἱ ὀνομαστοὶ προ-φασόροι ἔακολουθῶνε τὰ ὄργια, κοκκαλίζουνε τὸν ἄρ-ρωστο, γλείφουνε τὸ ἔμπυο ἀπ' τίς πληγές του ! Καὶ ἐπειδὴ ἡ βρῶμα δὲ σκοτῶνει τὸν ἐαφτό της, οἱ προφασόροι ζοῦνε καὶ βασιλεύουνε. Μονάχα ἀναγκά-ζονται κάποτε κάποτε ν' ἀλλάξουνε τίς μάσκες τους καὶ τὰ χρώματα τοῦ γιατρικοῦ τους !...

Ποῦναι οἱ νέοι οἱ γιατροὶ, ποῦναι ἡ Νεῖα Γεννιά ποὺ βγῆκε καθάρη ἀπ' τὰ σπλάχνα τοῦ Ἀθάνατου ; Φυγαδεμένη ἀπ' τὸν ἐαφτό της, ἀπ' τὸ ὅλο της, ποὺ κρατᾶνε οἱ δῆμοι στὰ νύχια τους, πλανᾶται στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ. Τὰ μάτια της ἔχοντας βυθισμέ-να ἐκεῖ πέρα στοὺς γαλάζιους κι ἡλιοφώτιστους ὁρί-ζοντες, ἀνασαίνοντα, ἐλῆφτερο καὶ μυρωδάτο ἀγέρα, γυρίζει κάπου κάπου κατὰ τὴ Φύτρα της, λογοσιά-νεται μὲ τοὺς σκτανάδες καὶ καλεῖ τὸν ἄρρωστο ἐ-κεῖ στὰ ψηλά. Τοῦ κάκου ! Τὸ κίθριο, τὸ λεφτό τραγουδὶ της δὲ συγκινᾷ τὸν ἄρρωστο γιατί δὲν τὸ ἀκούει. δὲν τὸ νοιώθει. Οἱ τσαρλατάνοι, ποὺ τριγυρ-νῶνε τὸν Ἀθάνατο, τοῦ συνεθίζανε τὴ βάρβαρη χον-τρή καὶ θορυβώδη μουσική ! Ἐσεῖς Νεῖα Γεννιά, ἀφί-στε τὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ ! Κατεβᾶτε στὸν ἄρρω-στο. Ζυγώστε κοντὰ του. Τραγουδεῖτε στὴ γλώσσα του κοντὰ στὸ ἀφτί του τὸ μαγικὸ τὸ Σκοπὸ ! Τὰ μάγια θὰ λυθῶνε ! Τὰ ὄρνια τῆς νύχτας τὰ βρω-μερὰ θὰ φύγουνε, ἐκεῖνοι ποὺ κρατοῦσαν τὸν Προ-μηθεὺ στὰ νύχια τους θ' ἀφκνιστοῦνε ἀπ' τῆς γῆς

τὸ πρόσωπο ! Ἐσεῖς τότε θὰ ἐνωθῆτε μὲ τὴ Φύτρα σας ! Ὁ ἄρρωστος θὰ ξαναγυρίσει στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μεγάλης Μητέρας κ' ἐλῆφτερος ἀπὸ κάθε πρό-ληψη ποὺ τοῦ φορτώσανε στὴ ράχη οἱ αἰῶνες, γλυ-τωμένος ἀπ' τὰ φαρμάκια τῶν ἀφτοχειροτονημένων γιατρῶ του, θὰ πεταχτεῖ στὰ πόδια του, θὰ μεγα-λώσει ὁλοένα καὶ θὰ μεταμορφωθεῖ σὲ ἀνίκητο γί-γαντα, ποὺ θ' ἀπλώσει τὰ στιβαρὰ τὰ χέρια του, γιὰ ν' ἀγκαλιάσει ὅλο τὸν κόσμον σὰν γκαρδιακὸ ἀ-δερφό του !

ΓΙΑΠΩΝΑΣ

ANGELUS

I

Στήν ἁγία σκιά τοῦ πατέρα μου.

Ἐπάτησα κ' ἐγὼ τὸ χῶμα ὅπου βλάστησαν κι' ἀνθοῦνε τὰ φωτολούλουδα βλων τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Εἰμαι σὲ θεοσκενική ἐκπαίδευση σὰν τὸν εὐλαβέστερο προσκυνητή. Ὅπου διαβαίνω κι ὅπου σταματῶ αἰσιάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ γονατίσω.

«Ὁ ἐπέρκαλε τότε κι' ἀφάνταστε, ὅπου δέχτηκες κίποτε γιὰ νὰ φιλοξενήσεις—ποῖός ἔξεραι γιὰ πόσον κινδὸν ἀνέμα, —δλους τοὺς θεοὺς καὶ δλους τοὺς ἡ-ρωες τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, τῆς πατρίδας τῶν βλων καὶ τοῦ κανενός, δέξου με τὸν ταπεινὸν ἐμένα, ἐμέ-να τὸν οὐτιδανὸ, τὸν ἀπάτριδο, τὸν ἀλήτη καὶ πλάτη μὲ καλωσύνη καὶ μὲ στοργή.

«Σκόρπισέ μου τὸ φῶς, ποὺ διηρῶ μὲ τὴ δίψα ἐνός Ταυτάλου, σὶδ σκωπιδισμένο μου τοῦ καὶ δέϊξε μου τὴν πηγὴ τοῦ νεροῦ ποῦ ἀναγεῶνει τίς μαρ-μένες καὶ στεῖρες ζωές.

«Εἶχα τὴ δύναμη τοῦ πρωτόγονου μέσα μου κ' εἶχα τὴ σοφία τοῦ χωριάτη· εἶχα τοῦ βουντίσιου τὴ μουσική στὴν καρδιά μου καὶ τοῦ λογιῆτι τὰ δῶρα τὰ φυσικὰ καὶ κατέβηκα στὴν πολιτεία καὶ ταῖριαξα φλο-γέρες καὶ βιολιά, τραχιά καὶ πολυδύναμα καὶ μ' ἀκου-σαν στὴν ἀγορὰ καὶ μ' ἀναγέλασαν καὶ μοῦ συντρι-ψαν τὰ ὄργανα καὶ μὲ κνυνηροῦσαν μὲ πέτρες καὶ μὲ κοτρώνια.

«Ἐπῆρα τὸ σπαργαμὸ γιὰ τὴν ἀγνωμοσύνη τους κι' ἀγκάλιασα τὴ φρίκη καὶ τὸ μαράζι κ' εἰμαι τὸ φύλλο τὸ σαρμένο σιτοῦς ἀνέμους κ' ἔχω ἀκόμα τὸν ἔλιγγο τοῦ ὁδοιπόρου ποὺ πέραςε τὸ γιοφύρι τῆς ἀ-βύσσου.

«Ἰώρα, τόνωσέ μου ἐσὶ. Ὁ Τόπος φιλόξενο πάν-

πεζακι. καὶ νὰ μὴν καθέται ἀπάνω σὰν τὸν κοῦκο. ἔνα χολυσκάνη. Τῆς ἀνεβόλανε τὸ πρόγεμὰ της καὶ ἡ κίνηση κατῶ τῆς τροπεζαρίας τὴ διασκεδάσε στὸ φαγὶ της. Μιὰν ἀπογεματινὴ. ἔτυχε νὰ λιγοθυμήτῃ καὶ χρειάστηκε νὰ τὴν πλαγιαίσουνε μάνι μάνι. Πρώτη τοῦ Σποριᾶ. Φωνάζανε ἀμέσως τοῦ κ. Κουφὲ ἀπὸ τὸ Νοσοκομεῖο· ἔλειπε· ἦρθε στὴ θέση του ἓνας φίλος του ἐσωτερικός, ἓνα παιδί, τὴν κοίταξε. Τί-ποτις. Ἀκολουθήσανε κατὶ τέτοια καὶ στὸ Μπ... δὲν εἶχε ἀκόμη ἀρκετὴ δύναμη καὶ κουραζότανε ση-κωμένη. μάλιστα σὰν περπατοῦσε. Ἡ ὥψη της ὅμως ὡραία, ζωντανὴ καὶ φρέσκια· τὴν ἔβλεπε καὶ δὲν τὸν νοιώθετε πὺς ἔβλεπε ἄρρωστη. Ὁ Ἀντρέας, γιὰ νὰ τῆς δώσῃ θάρρος, τίς ὁχτῶ τοῦ Σποριᾶ, τὴν πῆ-γε στὴν τροπεζαρία, στὴν ἀβλή, μιὰ σπιμύλα καὶ στὸ ἐργαστήρι τῆς Ἀννας· τὴν ἀδρεκνή, τετάρτη, ἐννιά, τὴν πῆγε πῶ καὶ στὸ δικό του τὸ ἐργαστήρι. Δὲν πιστεύει τὰ μάτια της, ἡ καημένη, καὶ ζύγωσε τρεμάμενη στὴ βιβλιοθηκούλα τῆς Ὀλίας. Τὴν πα-ρασκεδῆ, ἔντεκα, μεγάλη χαρὰ ὕστερις ἀπὸ πέντε μῆνες ὁλόκληρη διακοπὴ, ἀδιαθέτησε ἔξαφνα τὸ κο-ρίτσι, σὰ νὰ μὴν εἶχε πάψει ποτὲ της. Ἀριστο ση-μάδι, καθὼς τὸ ζήτησε ὁ γιατρός. Ἀριστότερο, ποὺ τίς εἰκοσι τοῦ Σποριᾶ, κεραικὴ, βγῆκε πῶ καὶ ἡ

τρίτη μετὰ τὴν κλωστή. Στρατὶ στρατὶ, ἔπαίρ-νε ἡ Κατινούλα τὸν ἴσιο δρόμο.

Ἐνα πρῶμα μονάχη, ἴσως καὶ δυό, τοὺς βάζανε σὲ κάποια ορροντίδα, τὸν Ἀντρέα καὶ τὴν Ἀννα. Τὸ νερὸ ἔδειχνε πάντα λίγο ἔμπυο στὸν πάτο, του-λαχιστο σὰ θολωμένῃ ἐμοιάζει, κ' οἱ θερμοκρασίες πάλαι, ἀπὸ τίς δεκάξιν τοῦ Ἀη Δημήτρη, ποὺ ἀρχί-σε νὰ τίς ξεσηκῶνῃ ὁ κ. Κουφὲς σὲ φύλλο χωριστό, ἴσα μὲ τίς δεκαπέντε τοῦ Σποριᾶ, ποὺ ἔπιασε νὰ τίς μελετήσῃ ὅλες μαζί ὁ Ἀντρέας, οἱ θερμοκρασίες ἔτσι κ' ἔτσι. Τὸ φύλλο ἔγραφε 39°2, τίς δεκάξιν τὸ βρά-δι· ἔπειτα ἔακολουθοῦσε πρῶ καὶ βραδὶ, ταχτικά, 37°—38°3, 38°5—39°5 (εἶτανε τὸ μερῶνυτο τοῦ λαμινιου), 37°1—39°, 36°9—37°4, 37°8—37°8, 37°2—38°1, 37°—37°9, 36°4—37°8, 36°5—37°7, 36°4—37°6, 36°1—37°4, 36°4—37°6, 36°4—37°4, 36°4—37°9, 36°4—37°7, 35°9—37°1, 36°4—37°7, 36°3—37°8, 36°7—37°3, 36°4—37°8, 36°7—37°7, 36°2—37°9, 36°5—37°6, 36°4—37°7, 36°9—37°4, 36°4—37°6, 37°4—37°6 (ἀδιαθεσία), 36°6—37°8, 37°1—37°9, 36°4—37°4. Γιὰ περισσότερη ἀσφάλεια, συλλογίστηκε ὁ Ἀντρέας, ἀπὸ τίς δεκαπέντε κι ὁμ-πρός, νὰ τὴ θερμομετρεῖ ὁ ἴδιος, γιατί ἐνῶ κρατοῦσε

τὸ θερμομέτρο στὴν ἡμιακλή, κάποιες μιλοῦσε γε-λοῦσε τὸ κορίτσι μὲ τὸν κόσμον ποὺ πηγαινοερχότανε στὴν κκερὴ της. Βέβαιον εἶναι πὺς τὴν ἡσύχαζε κιόλας ἡ παρουσία του. Λοιπὸν ἀποφάσισε κάθε μέ-ρα στίς πέντε καὶ τριάντα πέντε τάπογαμα σωστά, νάνεβαίνῃ, νὰ καθέται δέκα λεφτὰ σὲ μιὰ καρεγγί-τοχ, κατάντικρύ της, ὡς ποὺ νὰ τελειώσῃ. Δὲ βγῆ-κανε ὅμως οἱ θερμοκρασίες καλῆτερες, καὶ τάποτελέ-ματα κάπως τὰ ἴδια. Σημείωνε τὸ φύλλο ἀπὸ τίς δεκάξιν στίς εἰκοσιπέντε, 36°8—37°8, 36°9—37°6, 36°3—38°, 36°7—38°2, 37°7—38° (οἱ δυό μέ-ρες ὅπου βγῆκε ἡ κλωστή), 37°2—37°6, 37°—37°6, 37°—37°8, 37°—37°4, 36°4—37°2. Τίς εἰκοσιπέντε, παρασκεδῆ, καλῆτερεσε καθὼς βλέπουμε κατεβαίνοντας ἡ θερμοκρασία. Μὰ μεταξὺ δεκάξιν καὶ εἰκοσιπέντε, ἀκολουθήσανε κάμποσα σπουδαῖα καὶ πρέπει τώρα νὰ τὰ δηγηθῶμε.

Ὁ κ. Κουφὲς, ἐδῶ κ' ἓνα μῆνα ποὺ ἐρχότανε, δὲν πρόσχε πολὺ μῆτε στὴ φύσκα μῆτε στίς ἄλλες φυσικὰς λειτουργίες. Τίς εἰκοσιπέντε τοῦ Ἀη Δημή-τρη παράγγειλε ἀλῆθεια. ἔτσι περαστικά, ἓνα πλύ-σιμο τοῦ κόλπου καὶ τῆς τῶκαμῃ ἡ Ἀννα. Τίς εἰ-κοσι τρεῖς τοῦ Σποριᾶ, ζύπνησε πάλαι ὁ γιατρός καὶ παράγγειλε πλύσιμο τῆς φύσκα μὲ πρωταργκόλι,

τα, τὰ παλαιμένα μου νεῦρα καὶ βγάλε με ἀπ' τὴν ἀπογοήτευσιν πὺν με κυριεύει.

«Κάνε με νὰ μὴν κλαίω—γιατὶ εἶνε πολὺ ἄδικο αὐτὸ—καὶ δόσε μου τὴ χαμένη μου δύναμιν, γιατί θέλω νὰ σὲ προσκυνήσω καὶ νὰ σὲ ὀμνήσω με τὰ δάκρυα στὰ μάτια, πὺν νὰ μὴν εἶναι δάκρυα τῆς ἀρρώστιας, ἀλλὰ δάκρυα τῆς ὑγείας πὺν ξεχειλίζει.

«Ὅλες τίς τραγωδίες τῆς ζωῆς μου τίς ἀλλοπάλ- ληλες, πὺν στὰ μάτια τῶν συμπατριωτῶν μου—ἀν ἔχω καὶ ἐγὼ τέτοιους—γίνονται κωμωδίες, θέλω νὰ τίς λη- ομονήσω κοντὰ σου.

«Δόσε μου τὸ ἀληθμονάνθι νὰ μυρίσω καὶ δόσε μου τὸ λατὸ νὰ γευτῶ.

«Ἀπὸ ὅλους τοὺς προσκυνήτες σου ὁ ἀσημότε- ρος ἐγὼ, καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς δοξασιέτες σου ὁ ἐλάχι- στος ἐγὼ εἰ μὴ—μὰ σοὺ φιλῶ τὸ χῶμα με εἰλικρί- νεια καὶ ἐγὼ καὶ ἀπλώνω τὰ χέρια καὶ σοὺ ζητουλεύω τῆς σκέψης μου τὸ ξελαγάρισμα καὶ τοῦ πνεύματός μου τὸ φτέρωμα.

«Θέλω στερεὸ τὸ νοῦ μου καὶ ἀνθισμένη τὴ σκέψιν μου νῶχω σὺν ἐμῷ στὰ μουσεῖα σου καὶ στοὺς ναοὺς σου· ν' ἀντικρύσω γαλήνιος τὰ ἡμέρα μάτια τῶν ιερῶν σου καὶ τὰ χαμόγελα τῶν ἀθανάτων σου.

«Ὡ, θέλω ἀκέρεια τὴν ἡδονὴν τοῦ ξάνοιγμα μιᾶς πολυκίνητης εἰκόνας ἐνὸς Δαίβ καὶ θέλω ἡ μουσικὴ τοῦ Ὁρφέα ἐμπρὸς τοῦ Ἄδου τὰ κατώφλια, ἡ ξα- ναζωνιανέμενη ἀπὸ ἓνα Μασσενὲ νὰ με συντρίψει σὺν τὴν ἀκούσῃ.

«Θέλω στὰ κάστρα σου τὰ ἱστορικὰ ν' ἀνέβω ν' ἀντικρύσω παρὰδοξες ἀνατολῆς καὶ πρωτόδοτες δύ- σεις, θαμπές καὶ μυστικῆς, πὺν δὲ θυμίζουν τὸν Τύπο πὺν ἔζησα καὶ θέλω ν' ἀντλήσω τὴν ἐμπνευσιν ἀπὸ κοθεὶ πὺν τὴν ἀντλήσαν ὅλοι οἱ μεγάλοι σου πλάστες.

«Θέλω στὰ περιβόλια καὶ στὰ πάρκα σου ἀνάμε- σα νὰ αἰστανθῶ τίς πολυμορφες ἐκδηλώσεις τῆς Τέ- χνης, ἀπ' τὸ σάτυρο με τὰ τραγῳία πόδια ὡς τὴ βα- σίλισσα με τὴ μεσαιωνικὴ ντυσιὰ καὶ θέλω ὅλες οἱ μαρμαρίνες συμφωνίες νὰ μοῦ δώσουν τὸ οἰγηλὸν ἄ- σμα καὶ τὴ βοῦβὴν ὠδή.

«Καὶ κάτου ἀπ' τὰ γιοφύρια τοῦ πολυθρύλτου Σηκουάνα, θέλω, περνώντας με τὸν ἀιμὸ, νὰ σιλλά- βω τὰ μεγαλόπρεπα μνημεῖα, πὺν εἶναι στημένα σὺν ἀπὸ κάποιους κύκλωτες, κάτου ἀπ' τίς τρανὲς κα- μάρες, τοὺς θόλους καὶ οἱς ἐμπασίεις.

«Καὶ θέλω τώρα νὰ διαβάσω ξανά καὶ νὰ αἰσταν- τῶ τὴν ἀλλόκοτη μουσικὴ τοῦ ἀθλοῦ Verlaine καὶ τὸν πόνο—ὦ τὸν πόνον ἀδερφῷ τοῦ φρικιασμένου Baudelaire.

«Νὰ πιάσω τὴ θεῖα καὶ αἰθέρια ἔκφραση τοῦ θεοῦ καὶ αἰθέριον Mallarmé με ὅλους τοὺς γαλα- νοὺς angélus καὶ ν' ἀκολουθήσω τὸν Leconte de Lisle, πανώριον ἐκεῖνο βέβηλο, σὴν ὁρμὴ του—δρ- μὴ πὺν συντρίβοντας δημιουργεῖ.

«Τίναξε τίς ἀράχνες ἀπὸ τὸ πνεῦμα μου, κάνε με νὰ ληομονήσω τίς τραγωδίες τῆς ζωῆς μου καὶ δόσε μου τὴ δύναμιν νὰ μὴν κλαίω ὅπως τώρα γιατί τρο- μάζω, καὶ θὰ σοὺ προσφέρω σὲ ὅλους σου τοὺς βω- μοὺς θυσιῆς ἀπὸ τὴν ἀγνὴ ψυχὴ μου, ὅλες τίς ἀρετὲς πὺν ξεγλύτωσα ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς γκρεμνοὺς καὶ τὰ βάρυθρα πὺν μ' ἀνοίξεν ἡ σκληρὴ κοινωνία νὰ δια- βῶ καὶ τὰ διάβηκα ἄσπιλος.

Παρίσι, Ἀπρίλης 1907

Σ. ΣΚΙΠΗΣ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ

Ἀγαπητέ μου «Νουμά»,

Ἀφορμὴ στὸ γράμμα τοῦ Ἑφταλιώτη μας γιὰ τὸ θάνατον τοῦ Βερναρδάκη, σοὺ γράφω σήμερα τὰ λί- γα τοῦτα λόγια, πὺν σὺν μπαγιατικά ἐρχονται τώ- ρα, ὅστερ' ἀπ' ὅσα δημοσιεύθηκαν στίς φημερίδες κείνες τίς μέρες.

Ὁ Βερναρδάκης πέθανε στίς 12 τοῦ Γενάρη, Παρασκευὴ μέρα, καὶ μετ' ἐδῶ, στὸ Μεσαγρὸ τουλά- χιστο, τὸ μάθαμε Σάββατον βράδυ, νύχτα μάλιστα· παραξένο ἀπὸ, ἀφοῦ κατόπι βεβαιωθήκαμε πὺν ἀπὸ τὴ Μιτυλήνη εἶχε σταλθεῖ εἰδση σ' ὅλες τίς κοινό- τητες τοῦ νησιοῦ. Στὴν κηδεῖα του, πὺν θὰ γινότα- νε τὴν Κυριακὴ κατὰ τίς 10 πρὶ μεσημέρι, δὲ μοῦ ἐμνησκε καὶρός νὰ πάω, ἀν καὶ πολὺ τὸ πεθυμοῦσα, μὰ οὔτε εἴτανε πιά καὶρός τὴν ὥρα πὺν τῶμαθα νὰ συνεννοθῶ με τίς ἄλλες κοινότητες τῆς Γέρας, γιὰ νὰ πάει καὶ ἀπὸ δῶ ἀντιπρόσωπος, καθὼς εἶχανε στείλει οἱ μεγαλύτερες καὶ σημαντικώτερες κοινότη- τες τοῦ νησιοῦ μας, γιὰ νὰ προσφωνήσουν τὸ νεκρὸ καὶ νὰ καταθέσουν στεφάνια στὸ τιμημένο λείψανον τοῦ μεγάλου πατριώτη· κακὴ ἐντύπωση ἔκαμε ἡ ἀπουσία τῆς Γέρας, πὺν μόλις τὴν ἐπαθριανὴ τῆς κη- δεῖας ἔστειλε ἄθρωπον γιὰ νὰ πάει συλλυπητήριον γράμμα στὴ χήρα του.

Τὸ λείψανον τοῦ Βερναρδάκη, ἀφοῦ βαλσκανώθη- κε, βάλθηκε στὴ μεγάλη πανηγυρικὴ σάλλα τοῦ γυ- μνασίου τῆς Μιτυλήνης καὶ ἐκεῖ ἔτρεχε, καθὼς σὲ

προσκύνημα, ὅποιος ἤθελε νὰ δεῖ γιὰ στερεὴν φορὰ τὸ μεγάλο νεκρὸ· ἐκεῖ γενήκανε καὶ οἱ προσφωνήσεις ἀπὸ καθηγητῆς καὶ ἀπὸ ἀντιπρόσωπους. Ἡ κηδεῖα του, κατὰ πὺν λένε ὅσοι βρεθήκανε σὲ δάφτη, μήτε γένηκε μήτε θὰ ματαγενεῖ ποτὲ στὴ Μιτυλήνη. Χι- λιάδες κόσμος τὴν παρακολουθήσανε. Σπίτια, κατα- στήματα, μαγαζιά εἶχανε ἀδειάσει καὶ κλειστῆ· καὶ ὁ κόσμος ἀκράτητος χύθηκε στους δρόμους γιὰ νὰ συνοδεύει ὡς τὸ στερεὸν του κατατόπι τὸ δοξασιμένον βλαστὸ τῆς χώρας του, τὸ καμπαρὶ τῆς πατρίδας καὶ τὸ ἀνεχτίμητον καφικημα—θαρῶ πὺν δὲν εἶναι ὕπερ- βολὴ νὰ πεῖ κανεὶς—τοῦ ἔθνους. Οἱ ἀρχεῖς τῆς πρω- τέουσας, ὁ μουτσαρίφης με μικρὸ στρατιωτικὸ ἀποσπασμα, ὁ ἑλληνας πρόξενος ἐπιφορτισμένος ἀπὸ τὴ ἑλλ. κυβέρνησι, οἱ ὑποπρόξενοι ὅλων τῶ Δυνα- μῶν (*), καθηγητῆς, δασκάλοι, καὶ μαθητῆς, τρα- πεζίτες, ἐμπόροι, τεχνίτες, ἐργάται, χυμάληδες μι- κροὶ μεγάλοι, ὅλοι φιλοτιμηθήκανε νὰ δεῖξουν τὴν ἐχτίμησιν καὶ τὸ σεβασμὸ πὺν πρέπει νὰ χρωστᾷ ὁ ἄθρωπος τῇ σὲν μεγάλα καὶ σοφὰ πνεύματα πὺν τη- νε φωτίζουν καὶ τὴν καθοδηγούν. Ὅλος ὁ κληρὸς τῆς πόλεως καὶ τῶν περὶχωρῶ με τὸν ἀγαπητὸν μας· Δεσπότη καὶ με τοὺς ψάλτες προπορεύονταν, ἐνῶ πίσω ἀπὸ τὸ νεκρικὸ κρεβάτι, πὺν τὸ σηκώνανε ἑ- φοροὶ καὶ καθηγητῆς, ὅλες οἱ μουσικῆς τῆς πόλεως· 25 ἀπάνω-κάτω ὄργανα, παλαιζέσανε νεκρικῶς. Οἱ τη- μαῖες ὅλων τῶν προξενείων καὶ ὅλων τῶν καϊκιῶ μέσα στὸ λιμάνι εἴτανε μισοκίτκατες, τὰ μπαλκόνια τῶν ξενοδοχείων καὶ τῶ σπητιῶν ντυμένα με μαζὲς κί- πες, μακροντυμένα ὡς καὶ τὰ φανάρια τοῦ φωταί- ριου μέσα στους δρόμους πὺν εἶχανε καὶ ἀνκμμένα.

Ἡ νεκρώσιμη ἀκολουθία ψάλλθηκε στὴ μεγάλη νεόχτιστη ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγ. Θεράπτη. Ἐκεῖ μίλησε ὁ γυμνασιάρχης καὶ Ὁλύμπιος πλέκοντας τὸ ἐγκώ- μιον τοῦ σοφοῦ ποιητῆ. Μερικοὶ εἶπνε—κακίος μα- λιστα καὶ τὸ δημοσίεψε σὲ στυρνάλικη φημερίδα— πὺν ὁ καὶ γυμνασιάρχης «ὑπερέβη τὰ ἐπικαμμένα», πὺν τὸ παρακαλε δηλαδὴ, γιατί μέσα στὰ τόσα παινέματα τοῦ πεθαμένου, εἶπε καὶ πράματα πὺν

(*) Τὴν πληθ. γενικὴν δυνάμειν, τὴ μεταχειρίζεται συχνὰ ὁ λαὸς ἐδῶ στὴ φράση «Κύριε τῶ δυνάμειν», σὲ θέ- λει νὰ φανερῶσι θαυμασμὸν, ἐξικνισμα κτλ. Τὸ πῆρε βέ- βαια ἀπὸ τὸ τροπαῖον τῆς Μ. Σαρακοστής: «Κύριε τῶν δυνάμεων μετ' ἡμῶν γενεὸν κτλ.», καθὼς πῆρε τὸ ζῶν χαρισμόνιν ἀπὸ τὸ ἀναστῆναι τροπαῖον καὶ τὰ τῆτα. Δὲ μοῦ φαίνεται ἄδικαιον τὴ γενικὴν ἀπὸ τὴν καθιερώ- σουμε γενικέσθοντις τονε. Μὰ γι' ἀπὸ ἄς ἀπορρίψουν οἱ μεγάλοι μας.

δὺν καὶ γιὰ δάφτη φρόντισε ἡ Ἄννα. Εὐπνεσε ὅμως π. Κουφίς, ἐπειδὴ ἔτσι τὸ φέρανε κατὶ καινούρια πε- ριστατικά, εἰδεμὴ μπορούσε νὰ πάθῃ ὁ τι θέλεις ἡ Κατινούλα, δὲ θὰ ἴδρωνε τάφῳ τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ νέου, τοῦ ἰσωτετικοῦ μας. Ὅπως εἶπαμε ἡ Ἀλμνο στὰ Παρίσια. Τὸ θέλησε φαίνεται ὁ καὶ Μπούνιος, πὺν ἄφησε τὸν Ἀντρέα νὰ πάρῃ τέτοιο γιατρό. Ἐφ' ἡ θεοῦ, πὺν τουλάχιστο θεράπευε καλούταικα τὴν πλη- γή· ὅζω ἀπὸ τὴν πληγὴ δὲν τὸν ἐμελε γιὰ τίποτα, δηλαδὴ μήτε τοῦ περνοῦσε πὺν ἔπρεπε νὰ κοιτάξῃ. Ἀπὸ ἴσια ἴσια λέγανε μιὰ μέρα ἡ Ἄννα καὶ ὁ Ἀν- τρέας. Συλλογιστήκανε νὰ παρακαλέσουν τὸν καὶ Κλυζιού, νὰρθῇ νὰ ρίξῃ μιὰ ματικ. Ουμᾶται ἴσως ὁ ἀναγνώστης πὺν εἶχανε μνησῇ σὴν ἀρχὴ τοῦ χειμῶνα, τὴν ὥρα πὺν ἐφεβγε γιὰ τὸ σταθμό. Πῆ- γανε τότες στοῦ καὶ Μπούνιου. Γιατὶ νὰ μὴν ξανα- πάνε στοῦ καὶ Κλυζιού; Ὁ πρῶτος δάχτυλο δὲν κού- νησε· γιὰ σίγουρον πὺν θὰ τὰ διορθώσῃ ὅλα ὁ δέ- στερως.

Ὁ καὶ Κλυζιού, γιατρός στὸ Νοσοκομεῖον καὶ τοῦτος, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Γιατρικῆς, κα- θηγητῆς στὸ Πανεπιστήμιον, γνωστός καὶ περίφημος, εἴτανε χαρακτήρας ἀπὸ τοὺς σπάνιους, ὅσο γίνεται ἀκερδῶσκοπος, τίμιος, ντόμπρος καὶ γενναῖος. Ἡ χαρ-

διά του μάλαμα. Στὸ νοσοκομεῖον του, ὅταν τοῦ δεῖ- χνανε τὸ πρῶτον τίς ψεσινὲς θερμοκρασίες, ἀν καὶ τὸ ἔξερε πὺν οἱ δαχτυλικτικῆς, ὅπως εἶχανε παραγγε- λιά νὰ τίς μετροῦνε οἱ νοσοκόμες, εἶναι πάντα τίς- σερα ἡ πέντε δέκατα βαθμοῦ ἀνώτερες ἀπὸ τίς ἐξω- τερικῆς, δὲν μπορούσε νὰ κρατηθῇ, μέσα του ἀνησυ- χούσε. Λές καὶ τοὺς εἶχε τοὺς ἀρρώστους γι' ἀδέρ- φια. Ἰσως κίωλας ἀπὸ τὴν πολλὴν του τὴν ἀφοσίωσιν στοὺς παθιασμένους, ἴσως νὰ τὰ χειροτέρεθε κάποτες τὰ πράματα στὴ διάγνωσιν του. Φοβότανε τὸ κακὸ καὶ τὸ ὀβλεπε προτοῦ ἀκόμη φανερῶθῃ. Μόνον γιὰ τὸν ἑαυτὸν του δὲν τὴν ἐνοίαζε. Μιὰ φορὰ, τίς σκόλες, ταξιδέβοντας πεζὸς μ' ἓνα συνάδερφόν του, κιντύνεψε τὴ ζωὴν του γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἓνα χωρικό. Μεγάλῃ καλοσύνῃ ἔγραφε τὸ ἡμέρι τὸ πρόσωπόν του· ἐφεγγε ἀπάνω καὶ τὸ ἡσυχὸν φῶς τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς διάνοιας. Ἀδύνατον νὰ μὴν τὸν ἀγαπήσῃς καὶ με τὴν ἀγάπην ἐννοιωθῇς συναμα πὺν σὺ καταπράυνε τοὺς λογισμοὺς σου, ἀμα κουδέντιζες λιγάκι μαζὶ του, ὁ φιλοσοφικός του ἔνοῦς.

Λαμπρὰ διάλεξε λοιπὸν ὁ Ἀντρέας γιατρόν γιὰ τὴν Κατινούλα. Ἐπρεπε ὅμως πρῶτον νὰ μιλήσῃ τοῦ καὶ Κουφί. Σάββατον, δεκαεννιά τοῦ Σποριᾶ, τὸν πῆρε στὸ ἔργαστήριον του καὶ τοῦ εἶπε πὺν ἡ ἀδερφή

του καὶ ὁ ἴδιος τὸ νομίζοντες φρόνιμον νὰ συμβουλευτοῦ- νε, ὅχι βέβαιον πὺν ἄξιο, μὰ πὺν ἡλικιωμένο μαστο- ρὴν, πὺν στοχαστήκανε τὸ φίλον τους τὸν Κλυζιού, γιατί, πρόσθετε ὁ Ἀντρέας ὀρθὰ κοφτε, ὅστερ' ἀπὸ τὰ φερσμάτα τοῦ Νοσοκομείου, ὅστερ' ἀπὸ τὴ βίαι- σιν καὶ χαμογέλασε—δὲν ἔχει καμιά μπιστοσύνη στὸν καὶ Μπούνιον. Χαμογέλασε γλυκὰ καὶ τὸ γιὰ- τρουδάκι, χωρὶς νὰ διαμαρτυρηθῇ, χωρὶς νὰ τοῦ ἐ- ναντιωθῇ στὰ τηλεφῶνᾳ του τὰ λόγια. Μήπως δὲν τὸν ἔξερε τεχὰ τὸν παραφέντη; Πὺν νὰπορήσῃ γιὰ τὸ λόγο; Θάρξεμε μονάχα πὺν γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸν Μπούνιον, ἔπρεπε κατὶ νὰ βρῇ—καὶ τὸ βρῆκε, λέγοντας πὺν δὲν πειράζει νὰ φωνάζουνε ἄλλο για- τρὸ, ἐπειδὴ ταντίς ἀπὸ καιροῦ δὲ φωτοῦσε πιά γιὰ τὴν ἀρρώστη ὁ καὶ Μπούνιος. Κ' ἔτσι τεχὰ τὸν ἀ- θῶνε. Τὸ κατω κατω χαϊρότανε μέσα του ὁ ἀγα- θός μας ὁ Κουφίς πὺν θὰ τοῦ δινότανε ἀφορμὴ νὰ γνωρίσῃ καὶ ἄλλη σημαντικὴ ἐξοχότητα.

Ὁ Ἀντρέας μνήσῃς ἀμέσως τοῦ Κλυζιού, γιὰ συνάντησιν σπῆτι τους. Ἐλαβε τὸ γράμμα ὁ γιατρός τὴν κεριακὴν, δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε ὅμως τὴν ἴδια μέ- ρα, ἐπειδὴ τὴ δευτέρην, τὰπόδειπνον, εἰκοσι μιὰ, ἔ- μελλε νὰ ἰδωθῶνεν σὲ μιὰ φιλαθρωπικὴ Ἑταιρίᾳ ὅ- που εἴτανε ἀντιπρόεδροι καὶ οἱ δύο τους. Πῆγε ὁ Ἀν-

τάχατες δὲν ἔπρεπε νὰ πει· εἶπε λ. χ. πὺς αἰεὶς δούλους διαγωνισμοὺς ἀπερρίφθησαν τὰ ἔργα τοῦ Βερναρδάκη καὶ ἐβραβεύθησαν ὑπὸ τῆς ἐπισήμου κριτικῆς ἄλλων ἔργα, ταῦτα εἶναι θνησιγενῆ συνονθυλεύματα», πὺς αἰεὶ τῶν ἑκατομμυρίων ἱαμβικῶν τριμέτρων, οὔτινες ἐγράφον ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἑλλήνων, μόνον τὰ ἔργα τοῦ Βερναρδάκη ἀναγινώσκον τις αἰσθάνεται, ὅτι ἀναγινώσκει ποιήματα—δὲν ἔχει μὲν φαίνεται ἄδικο σ' αὐτὸ δ. κ. γυμνασιάρχης, ὅτα μάλιστα πίσω ἀπὸ τῆς λέξης ἐγράφον προστίθουμε: σὴν καθαρῆβουσα—πὺς χαρχαγῆρισε τὴ νεώτερη ἑλληνικὴ γενεὴ ἀνεμεμάτιστον κοινωνίαν καὶ βατοπληθὲς καὶ ἀκαθοδοιθὲς καὶ ἀκόμη δυστυχῶς τόσον παρθένον δάσος τῆς ἀμαθείας καὶ πὺς ἀγνώμων εἶναι: φύσει καὶ ἀνάσθητος ἐξ ἀπαντος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς» κτλ. Δὲ διαβάσαμε τὸ λόγο τοῦ κ. 'Ολύμπιου καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορούμε νὰ φέρουμε δὴ καμιά κρίση· μὰ ἡ γενικὴ ἰδέα εἶναι, σὺν πού μᾶς διαβεβαιώσανε ἀξιοπίστα πρόσωπα, πὺς ὁ λόγος τοῦ εἴτανε ἀντάξιος τοῦ ἀντρός, πού ἀνέλαβε νὰ παυνέψει, καὶ μῆς δὲν μπορούμε παρὰ νὰ τὸνε συχαροῦμε.

Συγκινητικὸ ποιηματάκι ἀπαγγεῖλε σὺν τὰφο τοῦ Βερναρδάκη ὁ καθηγητὴς κ. Μ. Ι. Μιχαηλίδης πού εἴτανε καὶ στενὸς προσωπικὸς φίλος τοῦ μακαρίτη. Κατόπι τὸ νεκρικὸ σεντούκι κατεβίστηκε μέσα στὴ γῆ καὶ τὸ χῶμα τὸν ἐτέκασε γιὰ πάντα, ἔφτιν πού μέσα σὲ μισὴν αἰῶνα σκεδὸν πού βράσταζε ἡ πνευματικὴ του δράση, ποιὸς ξέρει πόσα ἄλλα σπουδαιότερα δὲ θάφερνε σὸ φῶς κιντὰ σὴν ἀξιοσέβα στη ἀληθινὰ ἐργασία του, ἂν ἡ «Ἀχλαδερή» του τὸ ἄγονο κείνο χτῆμα, στὰ μέσα τοῦ κόρφου τῆς Καλλονῆς, κοντὰ σὴν ἀρχαία Πύρρα, δὲν τοῦ κατάρωγε τὰ καλύτερα χρόνια τῆς ζωῆς του καὶ τῆς πνευματικῆς του δράσης.

Ὁ τάφος τοῦ βραβεύεται σὸ νεκρὸταφεῖο τῆς Μιτυλήνης πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τῆς πόλης, σὲ ἀψηλὸ καὶ ξέφανον τόπο. Ἐκεῖ θὰ τοῦ γενεῖ καὶ μαρμάρειο μνημεῖο ἀπὸ τὴν Κοινότητα Μιτυλήνης, πού θαρροῦμε πὺς παραγγελλήθηκε κιόλας.

★

Ἐδῶ καὶ δύο μῆνες ἀπὸν κατὼ τοῦ γέννηκε φιλολογικὸ μνημόσυνο σὴ Μιτυλήνη, μέσα σὴ σάλλα τοῦ γυμνασίου· μίλησε ὁ κ. Μ. Ι. Μιχαηλίδης καὶ τὴν βυβλίαν του τὴ δημοσιεύει τώρα σὴν «Ἀρμονίαν» τῆς Σμύρνης μὲ τίτλο «Βίος καὶ ἔργα Δ. Βερναρδάκη». Σωστὰ καὶ βαρὶά ὅσα λέει δ

κ. Μιχαηλίδης γιὰ τὸ μεγάλον ἄντρα, ἂν καὶ σὲ γλῶσσα ὑπερκαθαρέβουσα, γιὰτὶ ὁ κ. Μιχαηλίδης οὔτε λόγο δὲ θέλει νὰκούσει γιὰ τὸ γλωσσικὸ μᾶς ζήτημα, οὔτε γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς δημοτικῆς μᾶς, μολοντί τόσο ὁμορφα τὴ μεταχειρίζεται σὲ μερικά του νόστιμα ποιηματάκια· εἶναι φανατικὸς καθαρῆβουσᾶνος· τὸ «Νουμά» τὸν ὀνομαζει· αἰθνικὸ μῖασμα—Κόρις τῷ δυνάμει!—τοὺς δημοτικιστὰς τοὺς μισεῖ. Λυποῦμαστε πού ὁ κ. Μιχαηλίδης ἔχει τέτοιες ἰδέες, χωρὶς διόλου νὰ μελετῇ τὸ ζήτημα· μᾶς εἰναι ἐξυπνος καὶ πολυδιαβασμένος ἄθρως· ἀπορούμε πὺς μᾶς σὴ χρυσὴ καρδιά του—ἀπλοϊκὴ σὺν τὴν καρδιά μικροῦ παιδιοῦ, ἀληθινὴ καρδιά ποιητῆ—μύρεσε νὰ φυλάξει καὶ μιά γωνίτσα, ἔς εἶναι καὶ τόση· δᾶ, γιὰ μῖσος πρὸς τοὺς δημοτικιστὰς. Ἄν ὁ κ. Μιχαηλίδης μελετοῦσε βαθιὰ τὸ ζήτημα δίχως προκατάληψη καὶ δίχως τὸ λερωμένο καὶ θαμπὸ φινὲ τοῦ σχολαστικισμοῦ, εἴμαστε βέβαιι πὺς «εἰλικρινῆς» σὺν πού εἶναι, θὰ μολογοῦσε τὸ δίκιό μᾶς· καὶ ἀντὶ νὰ μισεῖ θὰ βλογοῦσε τὸ ἔργο τῶν δημοτικιστῶν. Ὁ φανατισμὸς τοῦ αὐτοῦ πρὸς κάθε ἔργο δημοτικιστικὸν τὸν κανε νὰ ὀνομαζει· «ἐπὶνειδιστον ἔργον» τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ρωμιοσύνης», τὸ σοβαρὸ τοῦτο καὶ ἀληθινὸ ἔργο τοῦ Ἰφταλιώτη μᾶς, σὸ ἔθροιο τοῦ ἐκεῖ πού κανε λόγο γιὰ τὴς σπουδῆς τοῦ Βερναρδάκη σὴ Σκολὴ τῆς Μιτυλήνης πού διδάσκει ὁ μακαρίτης Κ. Μιχαηλίδης, ὁ πατέρας τοῦ Ἑφταλιώτη. Ἀς ξαναδιαβάσει ὁ κ. Μιχαηλίδης τὸν «Ψευδαττικισμὸν ἔλεγχον», γιὰ νὰ δει πὺς ὁ «εἰρηαῖος» του, καθὼς ὀνόμαζε μὲ ἀφέλεια τὸ μακαρίτη, ἄμα ἀνέφερε τὸνὸμᾶ τοῦ σὲ κανὰ φιλικὸ κύκλο, βροντοφωναζει τὴν ἀλήθειαν, πού γιὰ δάφτη πολεμοῦμε σήμερα ἐμεῖς, ἂν καὶ τελεφταῖα ὁλότελα μᾶς ἀρνήθηκε καὶ τίσπεσε μάλιστα νὰ γράφει ἀπάντησιν σὸ βιβλίον τοῦ Κρουμπάχερ, καθὼς ὁ ἴδιος μᾶς ἔλεγε. Δεδομάστε τὸν κ. Μιχαηλίδην, ὡς καθηγητὴ καὶ μεγάλῃ ἐχτήρησιν καὶ ἀγάπῃ ἔχουμε σὸ ἄτομό του, γιὰτὶ καὶ φίλος μᾶς καλὸς εἶναι. Ἀλλὰ θὰ τὸν παρακαλέσουμε πολὺ νὰ δεῖχνη κάπια μετριοπάθεια, ὅτα μιλᾷ γιὰ τοὺς δημοτικιστὰς καὶ τὸ ἔργο τους, ἀφοῦ δὲν καταδέχεται ἢ δὲν ἔχει καιρὸ νὰ τοὺς γνωρίσῃ καλὰ ἀπὸ κοντὰ, νὰ τοὺς μελετήσῃ.

Ἄλλῃ φορὰ ἀγαπητέ μου «Νουμά», θὰ σοῦ γράψω λευκομέρειες γιὰ τὴς τελεφταῖες στιγμῆς τοῦ μακαρίτη ποιητῆ μᾶς, σύφωνα καὶ μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀγαπητοῦ μᾶς Ἀργύρη, ἀφοῦ πρῶτα ξετάσω καὶ μαθῶ τὰ καθέκαστα.

Μεσαγρός (Γέρας) Μιτυλήνης, 30/3/907.

Δικός σου πάντα
Δ. Π. ΑΛΒΑΝΟΣ

τρέας, προέδρεψε ὁ πρόεδρος ὁ ἴδιος ἐκείνη τὴ βραδεῖα, κ' ἔτσι μύρεσε νὰ τραβήγῃ μιά στιμούλα σὲ μιά γωνιὰ τῆς σάλας μὲ τὸν Κλυζίου, νὰ τοῦ δηγηθῇ ὅπως ἦπως τὰ ἱστορικὰ τῆς Κατινούλας.

Κοῦνησε τὸ κεφάλι του ὁ γιατρός, συλλογισμένος:

—«Εἶναι ἡ ἄρρωστη καμιά πολὺ ἀκριβὴ σὰς;»

—«Ναί, βέβαια...» Μὰ πού νὰ τοῦ ζηγήσῃ ὅλα; Μιά δούλα! Φαντάσου!

—«Ἐχει πονοκεφάλους;»

«Ἐτυχε ἴσια ἴσια νὰ πονοκεφαλήσῃ, τίς προκλλες ἡ Κατινούλα.

—«Ἐχει, ναί!»

—«Ἐχει πονοκεφάλους, ἔχει κ' ἔμπυο θὰ πιάστηκε σίγουρα καὶ τὸ δέφτερο τὸ νεφρὶ τῆς. Δέφτερη πνευμονοφρία. Τί ἄλλο θέλετε νὰ εἶναι;»

Ὁ Ἀντρέας ἔμεινε ἀποβρόντητος. Δέφτερη πνευμονοφρία σημαίνει θάνατο—καὶ θάνατο πού δὲν τὸν ἀποφύγεις. Ἐτσι, σὲ μιανῆς στιμούλας διάλογο, ἀλλάζουνε ἀπὸ ἄκρη σὲ ἄκρη τὰ πράγματα. Μιά λέξη φτάνει νὰ σοῦ ἀλλάξῃ καὶ τὴ ζωὴ. Δὲν μπορούσε ἀκόμη νὰ τὸ πιστέψῃ ὁ Ἀντρέας ὅπου νὰ δῇ τουλάχιστο τὴν ἄρρωστη ὁ γιατρός. Τοῦ πρότεινε ὁ Κλυζίου νὰ τὴν μεθαβριανῇ, τετάρτη. Ὁ Ἀντρέας, τὴν τετάρτη δὲν ἀδειάζει· εἶχε κάποια ὑπο-

χρέωση ἀπαγγελεματικὴ ἀπαραίτητη. Ὡστόσο κατὰ πῶς σπουδαῖο θαρρῶ νὰ τὴν ἔκαμε νὰ μὴ δεχτῇ τόσο γλήγορα τὴ βίβλιν, ὁ φέβος μᾶπως καὶ δὲ γελάστηκε ὁ γιατρός, μῆπως καὶ τοῦ τὸ πῆ ὠρισμένα τὴν τετάρτη. Μοναχὸς τοῦ ἔβρισκε πρόφασιν νὰ κρατήσῃ μέσα τοῦ ἀκόμη τὴν πλάσιν τὴν ἀγαπημένη. Συμφωνήσανε λοιπὸ νὰ τὴν τὸ σάββατο μεσημέρι. Μόλις γύρισε σπίτι του σὲ μέσινυχτα καὶ τὸ μετάνοιως πού τὰργυπόρησε ὡς τὰ τέλια τῆς βδομάδας. Τώρα λαχταροῦσε νὰ μαθῇ. Τὴν τρίτη, μὲ τὸν Κουφί, ἀφοῦ τοῦ μολόγησε τὰ καθέκαστα, τελεφῶνισε τοῦ Κλυζίου. Ἐλεῖπε. Τοῦ ξανατελεφώνησαν τὴν τετάρτη· ἔλειπε καὶ πάλι. Τὸ βράδυ, δὸς του καὶ ἄλλο τελεφῶνημα. Τοὺς ἀπάντησε πὺς πρὶν ἀπὸ τὸ σάββατο δὲ γίνεται καὶ ὅλες οἱ ὥρες του πιασμένες. Ὁ Ἀντρέας ἐπίμεινε, παρακαλοῦσε τὸν γιατρὸ νὰ δῇ τὴν ἄρρωστη ἀμέσως, γιὰτὶ ἂν εἴτανε αὐτὸ πού ἔλεγε, θὰ μπορούσε νὰρχίσῃ μιά μέρα προτύτερα καὶ τὴν χρειαζομένην θεραπείαν. Στάφτια τοῦ τελεφῶνιου πού τὰ κρατοῦσε ὁ Ἀντρέας κολλημένα στὰ δικά του, φιλὴ φιλὴ καὶ συλλαβιστῇ, ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ Κλυζίου.

—«Θεραπεία ἐδῶ δὲν ὑπάρχει καμιά.»

Σὰ νῆτριμε μάλιστα τὴ φωνὴν του, τὸ ὄρος του

Charles Beaudelaire

Ο ΕΧΤΡΟΣ

Ἡ νύκτῃ εἴταν μοναχὰ μύρεν σκοτεινισμένη
Ποὺ ὀλίγων ἡλίων εἶδε φῶς κλεφτάτα ἐδῶ κ' ἐκεῖ
Κι' ἀπὸ βροχῆς καὶ κεραυνῶν τέτοιο κακὸ ἔχει γένει
Ποὺ κόκκινοι σὺν κῆρὸ μου ὀλίγοι εἶναι καρποί.

Κ' ἔφτασα σὸ χινόπωρο τῶν ἰδεῶν ἀγάλη,
Καὶ πρέπει τῇ δικέλλῃ καὶ τὸ φτυρὶ νὰ κρατῶ,
Τὸ χῶμα πού πλημμύρισε νὰ ξαναμάσω πάλι
Ποὺ τοῦ ἔκαψε τρύπας βαθιὰς σὺν τάρους τὸ νερό.

Καὶ ποιὸς τὸ ξέρει ἂν τὰ λουλούδια αὐτὰ τὰ ὄνειρεμένα
Θὰ βροῦν ἐδῶ σὺν ἀμμουδιὰ πού εἶν' ὅλα ξεπλυμένα
Τὴ μυστικὴ κείνη τροφὴ, ὅπου τὰ ζωντανεύει;

—Ὁ θλίψη, ὦ θλίψη! Τὴ ζωὴ, ὁ καιρὸς τὴν κρυφτοῦσε
Κι' ὁ σκοτεινὸς αὐτὸς ἔχτρος πού τὴν καρδιά μᾶς τρώει
Μὲ τὸ αἷμα ἐμεῖς πού χάνομε ἀξίαν καὶ γερούς!

Μετάφρ. ΜΗΤΣΗ ΚΑΪΑΜΑ

Η ΛΑΕΜΗ

II

«Σαχίμπ, γραφτὸ θὰ εἴτανε σὸ ὠροσκοπίό μου
ἠπὺς τῆς καρδίας μου ὁ πρίγκηψας ὁ λωτομάτης θὰ
ἔβλεπε τὸ φῶς πέρα ἀπ' τὸ μαῦρο τὸ νερό, ὅπου
ἠτοῦ Σουριά τὸ παρρυένιο ἄρμα τρέχει ὅταν τ' ἄστει-
ρια τὰλλα λαμπυρίζουνε σὸν Χιντουστάν τὸν οὐ-
ρανό. Δόξα σὸν Καμαντέβα δόξα σὸν ἀνθο-
στολισμένο τὸ δοξάρι τοῦ πόχει τὸ φλογισμένο
ἠπόθο γιὰ σάϊτα. Εἶδε ἡ Λαζιμὴ τῆς μοῖρας τῆς τὸ
ἠδιαλεχτό, καὶ ἔλλαξε ὁ κόσμος γύρω της. Ὁ νὰς,
ὁ ἔλλοτες ἀγαπημένος της, λὲς κ' εἶναι τώρα φυ-
λακὴ, καὶ δεσμοφύλακες οἱ σεβαστοὶ πακκᾶδες. Μὰ
ἠποιὸς θνητὸς καὶ ποιὸς θεὸς ἀκόμα καὶ ποιὸς θά-
νατος τῆς Μοῖρας μᾶς τὴν ρόδα εἴμπορεῖ νὰ στα-
ματήσῃ;

«Στοῦ λυχναρίου γύρω τὸ φῶς ἡ παγωμένη πε-
σταλοῦδα φτερουγίζει. Μὲ μῖα ἀνάβουν τ' ἀσημέ-
νια της φτερά, μὰ κείνη, μὲρὸς σὴ λάμψη καὶ σὴ
ἠζεστασιὰ, περιφρονεῖ τὸ θάνατο καὶ προτιμᾷ νὰ
ἠζεσταθεῖ καὶ νὰ πεθάνει.

«Σαχίμπ, κρυώνω· τοῖμασε τὴν ζεστὴν σου ἀγκα-
λιά.»

*) Κοίταξε φυλλ. 242 καὶ 243.

ἠτό καὶ λυπημένο, ἀπὸ μακριὰ.

Τὴν πέμτη καὶ τὴν παρασκευὴ, γράμματα τοῦ
Ἀντρέα σὸν γιατρὸ, ἔτσι, δίχως λόγο, ἴσως ἐπειδὴ
νόμιζε πὺς δίνοντάς του καλὰ νὰ τῆς Κατινούλας,
τὴν γιατρεβὴ. Στὸ μεταξὺ, γιὰ νὰ κάμῃ κάτι, διώ-
ρισε καὶ ὁ Κουφὸς τὸ φουκαπλίσιο πού εἴπαρε.
Δὲν εἶχε ὅλους διόλου ἔδικα. Τὸ σάββατο, ἀπὸν
κάτω τὰ ἴδια παρήγγειλε καὶ ὁ Κλυζίου. Τὴν καί-
ταξε, τὴν ψηλάφησε. Τὸ νεφρὶ τῆς παραφουσκαμένο.
Καὶ τὸ ἔμπυο τόντις πολὺ, πολὺ! Κλειδωθῆκανε
δύο δεφετερόλεφτα τυβούλια μὲ τὸν Κουφί. Ὑστερὰ
μπήκε καὶ ὁ Ἀντρέας. Διώρισε ὁ Κλυζίου πλουσίμα-
τα τῆς φούσκας ταχτικά, καὶ νὰ τῆς βαζοῦνε, ἂν
εἶναι δυνατό, ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς τὸ βράδυ, ἀκόμη καὶ
τὴ νύκτα, ἕνα σακκὶ καουτσούκι νεφρομερὶς μὲ νερό
ζεστὸ ἐξήντα βαθμῶν, πενήντα γιὰ τὰ πλουσίματα.
Κατάλαβε ὁ Ἀντρέας καὶ ἀπὸ τὴν ὄψιν τοῦ γιατροῦ.
Γι' ἀποφασισμένη τὴν εἶχε. Παράγγειλε, γιὰ νὰ πι-
ραγγεῖλη, γιὰ τὸ χρέος, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσουνε ἀδο-
κίμαστο τίποτις. Ὅταν τὸν ξεπροβόδεψε ὁ Ἀντρέας
σὴν ἀλλεία, τοῦ εἶπε ὁ Κλυζίου πὺς ἴσως εἶναι μο-
νάχα ὑπεραίμωση τοῦ νεφριοῦ καὶ θὰ φανῇ σὲ καμιά
δεκαπενταριά μέρες ἀπὸ τὸ σακκὶ μὲ τὸ ζεστὸ νε-
ρό, γιὰτὶ πιθανὸ καὶ νὰ ξεφουσκάσῃ τὸ νεφρὶ. Τοῦ

Τὸ διάβασα, τὸ ξαναδιάβασα τ' ἀγαπημένο γράμμα, πέρασα δάκρυα τῇ νύχτα διαβάζοντάς το.

Ἐπιδίωξε. Ἐνὰ ἔνα ἄρχισα νὰ τὰ βγάζω ἀπ' τὴς μεγάλες κάσες τους, χαλὶκ, μεταξία, κουρτίνες, χίλια δυὸ ἀνατολίτικης τέχνης συγύρια. Ἦρθε κ' ἡ ὥρα τους. Θὰ ἔγχιζα τὴ φωλιά μου, ποὺ θὰ δέχονταν τὴ μεγαλύτερη λαχτάρα τῆς ζωῆς μου.

Χρωματιστὲς κουρτίνες κεντημένες ἐβάλα στὰ παράθυρα, καὶ κερρώσα στους τοίχους μεταξωτὴ πορτοκαλλιά ταπετσαρία. Φανάρια ἀπὸ μπρούτζο σκαλιστὰ, ἰντιάνικα, παλιοῦ καιροῦ ἀπ' τὸ ταβάν' κρέμασα, καὶ λυχνάρια σὲ σκαλιστὰ πάνω ράφια το ποθέτηα. Τρόπαια ἰντιάνικα κρέμασα στους τοίχους, ἀσπίδες, σιδερένιες, περικεφαλαίες, σπαθιὰ καμπυλωτὰ ἢ σὰν τοῦ κεραυνοῦ τῇ δυνάμει σπαστὰ, κοντάρια, δόρατα καὶ ρόπαλα ἀγκυρωτὰ. Χαλὶ τοῦ Μιρζαπόρ, πορτοκαλλὶ καὶ αὐτὸ, ξαπλώσα καταγῆς. Τραπεζάκια ὀχτάγωνα, ἰντιάνικα, θεοὶ, ὁ Κρίσνα μὲ τὴ Ράντα του σ' ἀτέλειωτο δεμένον σφιχταγκάλισμα, ἡ θεὰ Καλλὶ, ἡ μαύρη καὶ σκληρὴ, τὸ καθεστὶ στὸ ταίριαστό του μπῆκε μέρος.

Πρασίνισα τὴν κάμαρα μὲ τριαδερὰ κλαδόφυλλα καὶ ἀλλόκοτες φουντωσιές, ἄλλες πλατόφυλλες, ἄλλες ἰσόλιανες καὶ μυτερές. Μὲς τῆς χαριτωμένης σταμνίσσας τοῦ Μπενάρζ, σιγαλοκαίγανε σὰ φλόγες κόκκινα τριαντάφυλλα.

Κάτω ἀπὸ κρεμαστὸ λυχνάρι, πίσω ἀπὸ καφασωτὸ βερμανέζικο παραθάνι μισοκρυβόταν ἡ ἀληθινὴ φωλιά, ντιβάνι πουπουλένιο.

Μὲ τὸ πέσιμό τῆς μέρας τέλειωσε καὶ τῆς φωλιάς τὸ στόλισμα. Ἀνάμειξα ἀπ' τῆς βεράντας τὴς πρασιναδὲς τὴς ἀμέτρητες ξαννοῖζα τοῦ ἡλίου τὴς ἀχρὶδες νὰ παίξουνε πάνω στοῦ ναοῦ τῇ χρυσοκκόκκινη τὴν πυρκαϊδα.

Τὰ ρούχα μου φόρεσα τὰ ἰντιάνικα, τὰ φανάρια ἀναψα τοῦ παλιοῦ καιροῦ καὶ τὰ λυχνάρια ποὺ σὰν ἀστράκια ἐλαμψαν ἐδῶ καὶ κεῖ, καὶ ξαπλώθηκα στὸ ντιβάνι νὰ περιμένω.

Ἄδικα πέρασα μέρες καὶ ὁλοκληρὲς νυχτιές στῆνοντας τ' αὐτιά μου στὸ παραμικρὸ τὸ τρέξιμο. Ἐφτά περίμενα βραδιές ὡς ποὺ ἡ ἐβδόμη μὲ βρῆκε ἀφανισμένο. Πέφτανε τὰ ματόφυλλα μου ὀκνάδες βαρυσπασμένης στὸ τέλος τὴν ἀντίστασή μου. Τὶ ὕπνος πονετικός; τὸν ἐνοιώθη πάνω μου κολλημένο καὶ τέντωμα ἡδονικὸ τὸ κουρασμένο τὸ κορμὶ μου. Τί μ' ἐμελεῖ γιὰ τὴς χορεύτρες δάκρυες τῆς οἰκουμένης; Ὑπνος μιά φορὴ! Μὰ νάτα πάλι τὰ γαστρομιά. Ὁ κεανός.

Τὶ μάτια φλόγες! διαπερνῶν τὰ σκοτωμένα τὰ ματόφυλλα μου.

Ἐύπησα. Ἀκούνητη, καθότανε χάμω διπλοπόδι.

— Λαξμή μου, ἦρθες;

— Στάσου, Σαχίμπ. Ἦρθε σκλάβος νὰ γενῶ τοῦ οὐρανογεννημένου ἦρθε σὰν τῇ φτωχιά τῇ Ράντα στὰ πόδια τοῦ δικοῦ μου τοῦ θεοῦ νὰ ξαπλωθῶ καὶ τὴν αἰωνιότητα νὰ βρῶ στὴν ἀγκαλιά του. Γιατί εἶσαι ἐστὶ θεὸς οὐράνιος, ὁ ἴδιος ὁ μεγάλος Κρίσνα καὶ

εἶπε καὶ ἄλλα λόγια, δηλαδὴ πῶς ἡ κρίση τῆς τάχα ἐξαιρετικῆς καὶ μπορεῖ νὰ νικήσῃ. Ὁ Ἀντρέας θάλησε νὰ ξεκαθαρίσῃ γιὰ λογαριασμό του καὶ τὸ πῶς σπουδαῖο. Εἶχε βωτήσῃ τὴν προφασινὴ τὸν Κουφὸ πόσο καιρὸ θάρρει πῶς βαπτῆ μὴ τέτοια δεινὰ ἀρρώστια, ὥσπου νὰ σ' ἀποσώσῃ. Δυὸ μῆνες, τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Κουφός. Ῥώτησε τώρα καὶ τὸν Κλυζιού. Θετικὰ δὲν ἤξερε ὁ ἄνθρωπος, καὶ ποῖός ξέρε; Καὶ ποῖός μπορεῖ νὰ πῇ; Νά, ἔζη, ἔφτά, ὀχτὼ μῆνες. Μὰ εἶχε, λείει, τὴς ἐλπίδες του στὴ δύναμη τοῦ κορμιοῦ. Τοῦ τὸ βεβαίωσε κιόλας σοβαρά. Ἐπειτα τοῦ ἐσφίξε τὸ χέρι, μὲ πόνο, τὸν ἀποχαιρέτησε καὶ ἀπόμεινε στὴ Λήμνο τοῦ ὁ Ἀντρέας.

(ἀκολουθεῖ)

νοιώθω μέσα μου τῆς Ράντας τὴν ψυχὴ ἀγάπη ἀσβεστη ν' ἀνάβει.

— Ράντα μου, δός μου τὰ χεῖλιά σου· λιγοθυμῶ, πεθαίνω.

— Στάσου, μὴ βιάζεσαι, Σαχίμπ. Κάθησε, καὶ ἄκουσε πρῶτα τὴ μικρὴ μου ἱστορία. Ὑστερὰ σὰν τὰ χεῖλιά σου κολλήσουνε στὰ χεῖλιά τὰ δικὰ μου, καιρὸς δὲ θεὰς μένει γιὰ στοχασμοὺς ἀνθρώπινους. Θὰ κάνουμε φτερά μὲ μὴς καὶ στοῦ Σουάργκα (1) τὸ οὐράνιο θὰ πετάξουμε τὸ μονοπάτι....

Ἄκουσε, Σαχίμπ, Ἐνὰ βράδι, βράδι μυστικὸ, ἐνὸς Ρατζῆ (2) γυναίκα παρακαλιόντανε στὸ θεὸ νὰ τῆς δώσῃ ἕνα παιδί. Τὴν ἔκουσε ὁ παντοδύναμος, τῆς φανερώθηκε μὲ τοῦ ἀρχιερέα τὴ μορφή, καὶ σ' ἕνα χρόνον μέσα γεννήθηκα ἐγὼ ἡ πριγκηπέσσα καὶ θεὰ, μὰ κ' ἡ δικιά σου σκλάβος Μεγάλωσα καὶ ὁ θεὸς γύρῃσε τὴν κόρη του τὸ στόλισμα νὰ γένει τοῦ ναοῦ του. Σαχίμπ μου λωτομάτη, τὴν ἀγκαλιά μου τούτη κανεῖς θεὸς οὔτε ἄνθρωπος δὲ θὰ σφίξει πιά. Δικιά σου εἶναι, παρ' τὴνα.

Στὴ μέση στῆς φωλιάς μου τὸ γλυκὸ τὸ φῶς σηκώθηκε μὲ μίαν ὁλόκληρη, κ' ἐλαμψε μπρὸς μου ἡ ὁμορφιά τῆς. Εἶδα μὲ μάτια μαγεμένα τὴς κυματίστες γραμμὲς τῆς κάτω ἀπ' τὴ γάζα τὴν φιλὴ ν' ἀνατριχιάζουν. Βρίθηκε γονατιστὴ κοντὰ μου. Μὲ μᾶτια καρφωμένα στὰ δικὰ μου, σφύρησε σὰ δαμασμένη τίγρη, μαλακὰ, μὲ χάρη ἀμέτρητη, καὶ τὰ πετραδοστόλιστα τὰ χέρια τῆς τριγύρω στὸ λαιμὸ μου βάζοντας, μουμύρησε ἀγάπη μου.

Καὶ τὰ φανάρια τοῦ παλιοῦ καιροῦ ρίξαν τὸ πῶς γλυκὸ τους φῶς, τὰ τριαντάφυλλα τὴς πῶς κοιμιστικές τους εὐωδιές, καὶ ἀπ' ἐξὼ ἡ δροσοῦλα ἀνεμόφερε τοὺς μυρωμένους τῶ μαγικῶν ἀνθεσμοῦς. Μὰ νικήτρα πάντα ξεχώριζε τοῦ γαστρομιοῦ ἡ λουλουδιὰ.

Ἀπὸ κείνηνα τὴ νυχτιά, οἱ μέρες μοῦ φαίνονται ὁλόκληροι αἰῶνες, μὰ παλὲ κατέβαιναν τὰ βράδια καὶ ἐστὶ σφὰ πάνω ξαπλωμένος σφαλνῶσα τὰ ματόφυλλα γιὰ νὰ τ' ἀνοιξῶ ξαφνικὰ καὶ νὰ τὴ δῶ σιμά μου διπλοπόδι καθισμένη.

Τὴς πῶς πολλές φορές ἔυπνοῦσα μὲ τὸ ζεστὸ φιλί τῆς, καὶ βρισκόμουν μὲ λούλουδα στεφανωμένος καὶ ραντισμένος μὲ ἀνθόνερο.

Ἔτσι περνοῦσε ὁ καιρὸς, καιρὸς ποὺ ἀκούμνητη λαχτάρα στὴν ψυχὴ μου ἔναψε.

III

Μόλις μποροῦσε καὶ ἀνάπνευε κανεῖς ἀπὸ τὴν κάψα. Γερμένος κάτω ἀπὸ τὸ φουσέρ, περιμένει νὰ ξεφυχήσῃ ἡ μέρα, νὰ ἔρθῃ ἡ δροσιὰ τῆς νύχτας μαζί μὲ τὴ Λαξμή μου.

Ἐάφνου ἄκουσα στεναγμούς καὶ κλάματα.

Πηδῶ, τρέχω στοῦ μπάνγκαλου τὴν ἄλλη ἄκρη καὶ κεῖ στὸ χαλὶ πάνω τὴν ἐβλίπω σὰν ψάρι νὰ σπαταρᾷ.

— Ψυχούλα μου, τί τρέχει; γρήγορα, μίλησέ μου.

— Κρύψε με. Σαχίμπ, θὰ μὲ σκοτώσουν οἱ παπᾶδες.

— Μπεμπέκα μου, μὴν τρέμεις, μὴ φοβάσαι. Ποῖός θὰ τολμήσῃ στὸ σπῆτι τοῦ Σαχίμπ νὰ μπεῖ; καὶ οὐ ποτὲς σου ἀπ' ἐδῶ δὲ θ' ἐβγεις. Μὴν κλαῖς, μικρούλα μου, ἀλλιῶς πῶς θὰ δειξῇς στὸ Σαχίμπ τὰ κόκκινα τὰ μάτια σου; Φαντάσου ἀσκημιὰ.

Σταμάτησαν τὰ δάκρυα μὲ μίαν. Τὴν ἐσφίξα στὴν ἀγκαλιά μου καὶ σὰ μωρὸ παιδί τὴν κοίμησα μὲ τὰ φιλιὰ μου.

1) Σουάργκα ὁ παράδεισος τοῦ θεοῦ Ἰντρα, ὁ πῶς ρημιζόμενος στὴν ἰντιάνικα ὀρθοκεία. Ἐκεῖ χοροὶ καὶ μουσικὲς οὐράνιες, ἐκεῖ παντὰμορφες θεοὶ σὲ ἡδονὲς ἀφάνταστες κρατοῦνε τοὺς θνητοὺς, ὡς ποὺ νὰ ξαναγεννηθοῦν.

2) Ρατζῆ. Ἰντιάνος πριγκηπάς. Βασιλιάς.

Εἴτανε μεσάνυχτα σὰν ξύπνησε, χυμογέλασε σὰ μ' εἶδε ἀγρυπνοῦσα σιμά της.

— Σαχίμπ, τὴν ὥρα τούτη θὰ εἶμουν πεθαμένη.

— Γιὰ πὲς τα μου, χρυσό μου.

— Τὴν ξέρεις τὴν Καμίνη, τὴ δευτέρη χορεύτριά. Ἐκείνης ἡ ἀγάπη μ' ἔσωσε. Καὶ μυρίστηκε, ἔκουσε κατὶ ὁ πρωτόπαπας, καὶ τούτη τὴ νυχτιά μὲς τοῦ ναοῦ θὰ μ' ἔσερναν τὴ σκοτεινιά καὶ κεῖ μπροστὰ στὸ φοβερὸ τὸ εἶδωλο φαρμάκι θὰ μὲ πότιζαν. Τὶ θάνατος μακριὰ σου. Μοῦ τότε ὅμως ἡ καλὴ Καμίνη, κ' ἔτρεξα νὰ κρυφθῶ στὴν ἀγκαλιά σου.

— Λαξμή μου, τρίλλα μ' ἔρχεται ὅταν τὸ συλλογίζουμαι. Μὰ τώρα μὴ ροθᾷσαι πιά. Δὲς τὰ τουφέκια μου. Ἐσχῆς τὰ δυὸ μαντρόκυλλὰ μου καὶ τοὺς μουσουλμάνους σεπείδεις μου (3); Ποῖός λαγόκαρδος ἰντιάνος θὰ σκεπτεῖ νὰ ξεμυτῇσῃ ἐδῶ κοντὰ;

— Σαχίμπ, τὸ γυτόπημα ἔσως ἀργήσει, μὰ σίγουρα θὰ φτάσῃ. Αὐτὴνα τὴ στιγμή θὰ φέλλει ὁ ἀρχιερεὺς τοὺς ρυθροὺς τοὺς ξορκισμοὺς ποὺ μ' ἀφορίζουν καὶ μὲ ρίχνουν ἀπὸ τὴν κάστα (3) ἐξῶ, καὶ γὼ ἡ πριγκηπέσσα θὰ εἶμαι παρίανα συχαρερὴ γιὰ ὅλους τοὺς δαμόθησκους. Μὰ τί μὲ νοιάζει γιὰ ὅλοκληρο τὸ Χιντοῦσαν. Ὅ,τι ἔκανα θὰ τὸ ξανάκανα ἀμέσως μὲ χαρὰ. Μήπως ἀπ' τὴ στιγμή ποὺ ἔρχισε στὰ στήθια μου τὸ καρδιοχτύπι, μήπως δὲ γνώριζα πῶς θὰ εἴτανε καὶ ὁ θάνατός μου; (1) κεραυνὸς θὰ σπᾷσῃ ξαφνικὰ. Μὰ ἡ προσευχὴ μου τώρα εἶναι στὴν ἀγκαλιά σου νὰ πεθάνω, καὶ τὴν ψυχὴ μου στὰ χεῖλιά σου νὰ παραδώσω. Τότες γλυκὸς ὁ θάνατος θὰ εἶναι, καὶ στὴ σάρκωσή τὴν ἄλληνα μὲ χεῖλια ἔτοιμα γιὰ φίλημα καινούργιο θὰ σὲ περιμένω. Μαζὶ τῆς μετεμψύχωσης θὰ περᾶσουμε τὴς ἀναρίθμητες τὴς ἀλλαγές, ὥσπου ἡ ἀγάπη μας νὰ μᾶς ἀνοίξῃ τὴς χρυσὲς τὴς πόρτες τοῦ Σουάργκα, ὅπου ὁ Ἰντρας κυβερνᾷ ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, τῶν κεραυνῶν, καὶ τῶν ἀνέμων. Γλυκὰ ἐκεῖ θὰ μένουμε αἰῶνες σφιχταγκάλιασμένοι.

— Σῶπα, Λαξμή μου, σῶπα. Τί μιλᾷς γιὰ θανάτους; Γλυκεῖά εἶναι ἡ ζωὴ μαζὶ σου, γλυκὸ τὸ φῶς ποὺ ἀντιφεγγίζεται στὰ μάτια σου, γλυκὲς οἱ πρασιναδὲς γύρω μας, γλυκὲς οἱ εὐωδιὲς τῶ λούλουδων ποὺ στὴ φωλιά μου μπαίνουν νὰ μεγαλώσουν τὸ μεθύσι μας. Ποῖός παρὰδεῖτος, πὲς μου, ποῖός ττὴ γλύκα φτάνει τὸ δικό σου τὸ ἀγκαλίσμα;

Μὲ λόγια, μὲ φιλιὰ, τῆς κοίμιζα τοὺς φόβους ὥσπου τοὺς ξέχασε ὁλότελα.

Σηκώνονταν κάθε πρῶτὸ σὰ χάραζε ἡ μέρα, καὶ

2) Sepoy, στρατιώτης.

3) Κάστα=caste. Φυλὴ, τάξη κοινωνικὴ. Ποῖός δὲν ἄκουσε γιὰ τὴς περιφημὲς ἰντιάνικες κάστες; οἱ κυριώτερες ἀπ' ὅλες εἶναι: οἱ Βραχμάνοι, οἱ Kshatriyas, οἱ Vaishyas καὶ οἱ Sudras. Καὶ αὐτὲς πάλι ὑποδιαιροῦνται σ' ἑκατοντάδες ἄλλες. Ὁ πρῶτος Βραχμάνος γεννήθηκε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ θεοῦ Βράχμα, γι' αὐτὸ καὶ οἱ Βραχμάνοι εἶναι δάσκαλοι, παπᾶδες καὶ ἀρχιερεῖς τῆς οἰκουμένης, ἡμίθεοι σοῖστοι. Μὴ μονάχα σταλαμνίστα νεροῦ ἀπ' τὸ ποδὶ ἐνός Βραχμάνου φτάνει νὰ ξεπλύνει χιλιάδες ἀμαρτίες.

Ὁ πρῶτος Kshatriya βγήκε ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Δημιουργοῦ. Kshatriyas εἶναι οἱ βασιλεῖδες καὶ στρατιῶτες, οἱ σωματικοὶ ἀρχιερεῖς ποὺ διοικοῦν καὶ πολεμοῦν κατὰ τὴς συμβουλὲς τῶ Βραχμάνου.

Οἱ Vaishyas βγήκαν ἀπ' τὸ μαρὶ τοῦ Βράχμα. Εἶναι οἱ ἔμποροι καὶ γυναικόμενοι καὶ δουλιὰ τους ὁ παρὴς.

Τελευταῖος γεννήθηκε ἀπ' τὸ ποδὶ τοῦ θεοῦ ὁ πρῶτος Sudras, γι' αὐτὸ καὶ οἱ Sudras εἶναι οἱ ὑπερέτες, οἱ ἀργατεῖς καὶ τεχνίτες ποὺ μόνο σκοπὸς πρέπει νὰ ἔχουν τὴν εὐτυχία τῶν ἄλλων φυλῶν.

Οἱ γνωστοὶ Pariahs εἶναι ξεχωριστὴ ράτσα, ράτσα περιφρονημένη. Ἡ φτωχέρικη σκῆλο σκοτίζει κανεῖς ἢ παρὶ τὸ ἴδιο εἶναι. Στὰ πάλια τὰ χρόνια ἡ σκῆλο μονάχα ἐνός παρία πέφτοντας ἀπάνω σ' ἕνα Βραχμάνο ἔφτανε νὰ λερώσει τὸν τελευταῖο σὲ τέτοιο βαθμὸ τοῦ μονάχα νηστεῖς καὶ προσευκὲς μπορούσαν νὰ τὸν ξεπλύνουν.